

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему : «**Чинники одностайності голосування фракцій у парламенті
України (VII, VIII, IX скликань)**»

Виконала студентка II курсу, групи МПл-21,
спеціальності 052 Політологія
освітньо-професійної програми «Політологія»
Сасовська Юлія Сергіївна

Керівник – кандидат наук державного управління,
доц. Лебедюк Віталій Миколайович
Рецензент – голова рівненського осередку
Громадянської мережі ОПОРА
Токарський Андрій Віталійович

Острог, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОДНОСТАЙНОСТІ ГОЛОСУВАННЯ ФРАКЦІЙ У ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНАХ ВЛАДИ...	10
1.1. Поняття фракційної однастайності в науковій літературі.....	10
1.2. Методологія вивчення фракційної єдності	19
1.3. Теорія графів у вивченні фракційної поведінки	26
РОЗДІЛ II. ПІДТРИМКА РЕФОРМІСТСЬКИХ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ФРАКЦІЯМИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ VIII ТА IX СКЛИКАНЬ.....	28
2.1. Чинники однастайності голосування фракцій за реформістські законопроєкти (на прикладі VIII скликання).....	28
2.2. Чинники однастайності голосування фракцій за реформістські законопроєкти (на прикладі IX скликання).....	40
2.3. Мережеві зв'язки у фракціях та депутатських групах VIII та IX скликань .	52
ВИСНОВКИ.....	71
Список використаних джерел та літератури	75
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

I. Постановка проблеми.

Діяльність депутатських фракцій відіграє досить важливу роль у прийнятті рішень в парламенті, тим самим впливаючи на ефективність роботи цього законодавчого органу влади. Депутатська фракція – це група депутатів парламенту, об'єднаних на основі партійної приналежності. Варто також враховувати депутатські групи, окрім депутатських фракцій, адже це – об'єднання парламентарів на позапартійній основі, метою яких є відстоювання власних поглядів та переконань.

Станом на сьогодні, в українському парламенті сформована монобільшість – більшість фракції «Слуга народу» (кількісний склад – 242 народних депутатів станом на 29.08.2019), проте навіть попри таку високу представленість партії у парламенті, існує низка проблем у її діяльності, що значною мірою впливають на ефективність законодавчого органу влади. Скликання попередніх років хоч не відзначались однією чисельною фракцією, але діяльність роботи народних депутатів часто йде наперекір рішенням фракції. Однією з причин, яка може на це впливати, можна вважати відсутність фракційної згоди, що передбачає однотайне голосування.

В літературі є різні точки зору щодо того, яким чином може досягатись фракційна єдність та окреслені певні чинники, що її визначають. Дослідники звертають увагу в основному на ролі лідера фракції, акцентуючи на терміні дисциплінованість. Дж.Кері,¹ наводить чимало аргументів, що часто ця дисциплінованість залежить від авторитету лідера конкретної фракції чи депутатської групи. Такі дослідники як Л.Нуньєс² та К.Клоз, О.Іванюк³,

¹ Carey J. Competing Principals, Political Institutions, and Party Unity in Legislative Voting. *American Journal of Political Science*. 2007. Vol.51, №1. P. 92-107

² Close C., Nunez L. At the root of parliamentary party cohesion: the role of intraparty heterogeneity and party ideology. *Centre d'étude de la vie politique (CEVIPOL)*. 2016. №1. P.2-36

³ Iwaniuk O. Praktyki społeczne elit politycznych na Ukrainie w latach 2002-2016 w świetle teorii praktyk Pierre'a Bourdieu. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020. 313 s.

Л.Франк⁴ наголошують на важливості ідеологічного чинника, суть якого полягає у тому, що еліти сконсолідовані навколо однієї спільної ідеології та цінностей. Дослідження цих вчених добре пояснюють випадки функціонування парламентів у країнах, де політичний режим є демократичним та стабільним. Натомість, беручи до уваги, приклади функціонування законодавчого органу влади, в умовах гібридного режиму, як зазначає Ю.Мацієвський⁵ для українського парламенту є характерними переважання неформальних практик у прийнятті рішень. Це у свою чергу ускладнює не лише дотримання дисциплінованості, але і сам процес прийняття рішень, оскільки за основу беруться приватні інтереси конкретних представників фракції.

Отже, аналізуючи результати голосувань народних депутатів за реформаторські законопроекти, важливо з'ясувати, які чинники мали визначальний вплив на одностайність прийняття рішень у фракціях та депутатських групах VII, VIII, IX скликань українського парламенту. Яким чином наявність внутрішніх груп всередині фракцій або інших чинників впливає на одностайність прийняття рішень?

II. Критичний огляд літератури.

Дискусія в літературі, яка існує між дослідниками пропонує декілька основних тез, яким чином може визначатись консолідованість голосування депутатських фракцій та груп. Так, Джон Кері⁶ американський професор державного управління, наголошує на важливості ролі лідера у фракції, проте при цьому він послуговується саме терміном «дисципліна». Функції такого лідера полягають у нав'язуванні певних рішень політичним акторам, при цьому

⁴ Frank L., R Wiste. Cohesion in the French National Assembly: 1958-1973. *Legislative Studies Quarterly*. 1986. №4. P. 467-490

⁵ Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014). Чернівці: Книга - XXI, 2016. 277 с.

⁶ Carey J. Competing Principals, Political Institutions, and Party Unity in Legislative Voting. *American Journal of Political Science*. 2007. Vol.51, №1. P. 92-107

лідер може застосовувати ряд стимулів, що у свою чергу спонукатимуть до підтримки тих рішень, чи то голосування, які є пріоритетними для лідера. Згода між депутатами, значною мірою може залежати від конкретного лідера фракції чи депутатської групи, проте на практиці, можуть виникати певні складнощі з визначенням того, що конкретно впливає на кожного парламентаря, якими саме стимулами може досягатись певна однотайність. Тому, дослідники радять звертати увагу, не лише на певну дисциплінованість, до притримування якої часто може закликати лідер депутатської фракції, але й на понятті консолідованого голосування, адже саме воно дає змогу оцінити, який відсоток депутатів не підтримує своїх колег по фракції. Л.Епстейн⁷ вважає, що консолідованість, можлива в тому випадку коли усі представники фракції керуються певними спільними інтересами, тобто можна вважати що більшість виступає за спільну позицію фракції. Проте, за умов гібридного політичного режиму, де прослідковуються різні неформальні практики, як описує це у своєму дослідженні Ю.Мацієвський⁸ прийняття рішень відбувається на основі певних приватних інтересів, які можуть переслідувати представники фракцій чи депутатських груп.

Враховуючи те, що єдність може визначатись спільними інтересами, на неї безпосередньо можуть впливати і індивідуальні інтереси кожного з парламентарів, часто спостерігається ситуація, коли голосування не є узгодженим, адже чимало депутатів займає позицію не підтримки певних законопроектів, або ж утримання від голосування.

Польський політолог, Яцек Соколовські⁹ теж враховує позицію щодо індивідуальних інтересів кожного з парламентарів, а також радить звертати увагу на однотайність у голосуванні, так як на відмінну від консолідованого

⁷ Epstein L.A Comparative Study of Canadian Parties. *The American Political Science Review*. Vol.58, №1, P. 46-59.

⁸ Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014). Чернівці: Книга - XXI, 2016. 277 с.

⁹ Sokołowski J. “Spójność, zgodność i dyscyplina ugrupowań parlamentarnych”, *Politeja*. 2014. № 32. S 45-62.

голосування, не розмежовуються певні чинники як ця консолідованість досягається.

Чинниками, що впливають на це власне є інтерес, яким послуговується депутат, а також характер законопроекту, на цьому наголошують експерти аналітичної платформи VoxUkraine, які започаткували проєкт «ККД народного депутата». Поділ¹⁰ законопроектів на реформаторські та антиреформаторські дозволяє визначити як кожен з народних обранців підтримує реформи, а проти яких проявляє найбільшу непідтримку.

Важливим дослідженням для цієї роботи є стаття експерта громадського руху ЧЕСНО, О.Саліженка¹¹ в якій детально вивчався вплив утворених неформальних груп всередині фракції «Слуга народу» на консолідованість голосування. На основі результатів голосувань, перших місяців роботи 9-го скликання, проте враховуючи саме маркерні голосування (до них віднесено ряд законопроектів на важливості яких, наголошував В.Зеленський та представники партії «Слуга народу») автор робить висновки, що така «фракційна децентралізація» призводить до саботування окремих рішень, адже тенденція власне є такою, депутати, що вважаються потенційними учасниками неформальних груп, або ж відсутні, голосують проти, або не голосують взагалі.

Ще одним чинником, який визначає однастайність голосування, на думку італійського вченого, Фульвіо Аттіні¹², є власне характер правових актів, які розглядаються. Досліджуючи рівень згоди в Європарламенті, високий рівень згоди у прийнятті рішень було досягнуто саме під час прийняття тих нормативно-правових актів, які стосувались бюджетних питань.

¹⁰ ККД депутата: як оцінити внесок кожного обранця у підтримку реформ. VoxUkraine. URL : <https://voxukraine.org/ipr/index.html?filter=all> (Дата звернення 15.05.2021).

¹¹ Саліженко О. Привид "групи Коломойського": хто намагається хитати човен монокоаліції . ЧЕСНО. URL : <https://www.chesno.org/post/3687/> (Дата звернення 15.05.2021).

¹² Attina F. The Voting Behaviour of the European Parliament Members and the Problem of Europarties. *European Journal of Political Research*. 2006 №18 P. 557-579.

III. Теоретична основа дослідження

Теорія, що стане основою для цього дослідження, теорія італійського вченого Лоренцо Чіччі¹³. Дослідник зазначає, що «чисельність фракцій, а також її поділ на внутрішні групи, впливає на однотайність прийнятих рішень». Відповідно, автором теорії вивчалися конкретні випадки діяльності італійського та європейського парламентів, окрім того, аналіз не передбачав лише відслідковування результатів голосувань, але і визначення зв'язків співпраці між депутатами. Використавши цей підхід визначення спільного голосування представниками різних фракцій українського парламенту обраних скликань за реформістські законопроекти, можна окреслити «карти мережі» і пояснити під впливом яких чинників це зумовлюється.

Американський дослідник Джон Кері¹⁴ пропонує досліджувати такий чинник, який може впливати на однотайність, як дисциплінованість, очевидно, що це варто брати до уваги, оскільки низька дисциплінованість окремих парламентарів може вказувати на ідеологічно розрізнені групи всередині кожної з фракцій.

Леон Епстейн¹⁵ окреслив чинник наявності спільних інтересів серед учасників політичних груп, дослідження якого може пояснити, навколо яких саме інтересів є згуртованими депутати фракцій, внаслідок чого діють більш системно та послідовно.

IV. Дизайн дослідження.

Метою роботи є виявити основні чинники, які впливають на однотайне голосування фракцій та депутатських груп українського парламенту VII, VIII, IX скликань.

¹³ Cicchi L. The Logic of Voting Behaviour in the European Parliament: New Insights on Party Group Membership. *Institute for Advanced Studies*. 2013. Vol 1. №2. 172 p.

¹⁴ Carey J. Competing Principals, Political Institutions, and Party Unity in Legislative Voting. *American Journal of Political Science*. 2007. Vol.51, №1. P. 92-107

¹⁵ Epstein L. A Comparative Study of Canadian Parties. *The American Political Science Review*. Vol.58, №1, P. 46-59.

Предметом дослідження є однотайність голосування фракцій та депутатських груп українського парламенту VII, VIII, IX скликань.

Для досягнення мети потрібно виконати ряд завдань:

1. зібрати емпіричні дані, що визначають результати голосувань за реформістські законопроекти;
2. застосувати індекс згоди для визначення того, які з фракцій кожного з скликань (VII, VIII, IX) були найбільш консолідованими;
3. визначити наявність мережних зв'язків (зв'язків співпраці) між депутатами фракцій VII, VIII, IX скликань за допомогою теорії графів;
4. з'ясувати основні чинники, які мали найбільший вплив на однотайність голосування фракцій та депутатських груп українського парламенту VII, VIII, IX скликань.

Дані та методи дослідження.

Основою для дослідження будуть кількісні методи. Беручи до уваги перелік відібраних згідно методології VoxUkraine реформістських законів та використовуючи результати поіменних голосувань (взяті з порталу Rada4You) за ці закони, визначатиметься індекс згоди Хікса (коли індекс дорівнює 1, це свідчить що голосування відбувається найбільш консолідованим, якщо ж прямує до 0, отже фракція або депутатська група є розділеними у голосуванні між трьох альтернатив). Також визначатимемо за допомогою теорії графів зв'язки співпраці між депутатами обраних скликань.

Формулювання гіпотез:

Г1: Чим більше роздібленою на неформальні групи є фракція або депутатська група тим менш однотайнішою вона є у голосуванні за прийняття реформістських законів.

Г2: Наявність спільних інтересів в народних обранців впливає на одностайність фракцій та депутатських груп під час голосування за реформістські законопроекти.

Г3: Зміст реформістського законопроекту впливає на одностайність фракцій та депутатських груп.

Г4: Існує зв'язок лідера фракції чи депутатської групи з показниками одностайності цієї фракції чи депутатської групи.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОДНОСТАЙНОСТІ ГОЛОСУВАННЯ ФРАКЦІЙ У ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНАХ ВЛАДИ

1.1. Поняття фракційної одностайності в науковій літературі

В політологічній науці, існує чимало понять, якими можна окреслити поведінку парламентарів всередині фракцій та депутатських груп у підтримці того чи іншого законопроєкту. Західними дослідниками вживаються поняття «дисциплінованість», «консолідованість», «одностайність». Проте, в контексті цього дослідження, більш слушним є одностайність фракцій та депутатських груп. Використання терміну «дисциплінованість» передбачає вивчення зв'язків між лідером відповідної фракції чи депутатської групи та її представниками, зокрема тих зв'язків, в яких прослідковується нав'язування волі лідера, заклики до підтримки чи не підтримки відповідних рішень.

Турецький дослідник Ергун Озбудун¹⁶ пояснює, що доцільним використання цього терміну, є у випадку, коли чітко прослідковується неабияка роль лідера, а саме його/її навичок у вмінні змотивувати колег проголосувати відповідним чином. Щодо способів, яких може бути вжито для досягнення таких цілей, вчений зазначає, що це можуть бути як санкції так і позитивні стимули. Існує чимало критиків такого підходу, адже відслідковування тенденцій голосування фракцій та депутатських угруповань крізь призму дисциплінованості, на практиці є досить складним і класифікувати та об'єктивно визначити подібні санкції, переваги та заохочення не завжди можливо.

Дисциплінованість можна вважати проявом одностайності як такої. Ще один дослідник, Реувен Хазан, у статті «Чи єдність може дорівнювати дисципліні?»¹⁷, зазначає, що варто розмежовувати ці поняття, оскільки дисципліна передбачає певне підпорядкування одних суб'єктів іншим, а єдність демонструє високий рівень згоди між ними. Тому поняття дисциплінованості

¹⁶ Özbudun E. Party cohesion in western democracies. *Sage Publication*. 1970. 388 p.

¹⁷ Hazan R. Does Cohesion Equal Discipline? *The Journal of Legislative Studies*. 2006. №.2. P. 1-13.

скоріше слугує для позначення вияву одностайності, ніж може бути тотожним їй поняттям.

Не менш важливим поняттям є «консолідованість голосування», воно передбачає визначення конкретної кількості представників фракції чи депутатської групи, а саме (50 % + 1 голос) у підтримці певного рішення, тобто коли така абсолютна більшість досягається під час голосування йдеться про консолідоване голосування. На практиці консолідоване голосування можна виміряти, вирахувавши за допомогою голосувань проти лінії фракції. Воно в свою чергу передбачає знаходження відсотку парламентарів, учасників тієї чи іншої фракції чи депутатської групи, які обрали позицію не підтримки тієї альтернативи голосування, яку обрала абсолютна більшість фракції. Результат, який можна отримати в ході підрахунків лише вказуватиме нам на кількість депутатів, яка не підтримує лінію тієї фракції чи депутатської групи, представниками якої вони виступають. До того ж, існують складнощі з чітким встановленням того, якою є обрана позиція, тобто лінія фракції.

Поняття «одностайності» або ж тотожне до нього «єдність» передбачає цілковиту підтримку представниками фракції чи депутатської групи одну з альтернатив під час голосування. Вимірювання одностайності дозволяє не просто визначити відсоток представників фракції, які підтримують відповідні рішення, але і встановити певний розмах між альтернативами, тим самим з'ясувати як було досягнуто цієї одностайності.

Чому саме одностайність є таким важливим поняттям під час вивчення поведінки в ході прийняття рішень фракцією чи депутатською групою?

Німецький дослідник, Ульрих Зібер¹⁸ дає цілком логічне пояснення в одній з своїх статей, що всі ці поняття як «дисциплінованість», «згода» та «одностайність» можуть виступати взаємозамінними, проте одностайність є

¹⁸ Sieberer U. Party Unity in parliamentary Democracies : A Comparative Analysis. *The Journal of Legislative Studies*. 2006. №12 P.150-178.

найкращим окресленням, в той час як «дисциплінованість» та «єдність» це лише ні що інше як форми прояву одностайності. Згода або ж згуртованість (cohesion) скоріше виникає через спільні інтереси (вподобання) депутатів, а дисциплінованість пов'язана зі стимулами та багатьма зовнішніми факторами.

Відсутність одностайності як такої всередині фракцій чи депутатських груп суттєво впливає на її діяльність, оскільки часто це може призвести до внутрішньо-фракційних розколів, а в подальшому і до внутрішньо-партійних загально, оскільки партія складається з фракцій. Яскравим свідченням цього є приклади наведені політологом Майклом Кларком,¹⁹ у статті про відсутність одностайності, що мала негативний вплив на передвиборчі настрої електорату, оскільки це створювало думку серед виборців, що та чи інша партія не може запропонувати ефективних рішень для подолання проблем.

В контексті цієї роботи звертатиметься увага на те, якою важливою є одностайність під час прийняття реформістських законопроектів, зокрема у вищезгаданій статті, автор наводив приклад наявного прецеденту в британському парламенті, коли на початку 90-х років всередині між представниками Консервативної партії виникали розбіжності у виробленні партійної стратегії щодо інтеграційних питань.

В літературі насправді існує чимало підходів до визначення того, що саме може впливати на одностайність під час голосування. Щонайменше вдалось виокремити таких чотири підходи.

Представниками першого підходу є Л.Епстейн²⁰, Ш.Боулер²¹, Р.Кац²³, суть якого, полягає у наявності одностайності під час голосування в депутатів, через

¹⁹ Clark M. A lack of party can have a significant negative effect on the electoral success of European parties. *The London school of Economics and Political science*. 2013. URL : <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2013/08/15/a-lack-of-party-unity-can-have-a-significant-negative-effect-on-the-electoral-success-of-european-parties/> (Last accessed 16.05.2020)

²⁰ Epstein L. A Comparative Study of Canadian Parties. *The American Political Science Review*. Vol.58, №1, P. 46-59.

²¹ Bowler S., Farrel D., Katz R. Party Discipline and Parliamentary Government. *European Consortium for Political Research*. 1998 P. 291

спільність інтересів, які можуть бути як індивідуальними так і колективними, змотивовані додатково певними стимулами. Дослідник єдності Леон Епстейн²², пояснює на прикладі партій канадського парламенту, що наявність такого явища як єдність є набагато важливішим ніж узгодження програм та провадження політичного процесу. Єдність ним розглядається як одностайна підтримка усіма представниками парламенту важливих для суспільства законопроектів. Причиною ж появи такої одностайності передусє спільна зацікавленість парламентарів у прийнятті відповідного рішення. Автор також пояснює, що важливу роль відіграють при цьому стійкі політичні переконання приналежності до відповідної партії. Тобто, якщо для депутата А важливою є партійна приналежність як і представлення цих інтересів у парламенті, то коли і більшість матиме такі переконання, а одностайність буде досить легко досягатись.

На думку вчених Ш.Боулера та Р.Каца²³, які вивчали одностайність голосувань швейцарського парламенту, а саме нижньої палати – Національної ради, впродовж 1922-1991 років, дійшли до таких висновків, що в тих політичних групах, де інтереси багатьох депутатів були розконцентрованими досягти єдності з будь-яких питань було майже неможливо. Прикладом партії, представники якої найбільш злагоджено голосували є Соціал-демократична партія Швейцарії, цікавим є те, що в період, який досліджувався вона становила меншість в парламенті. Лобіювання інтересів партії на національному рівні її представниками сприяло одностайному голосуванню.

Другий підхід представлений такими науковцями, як Дж.Кері, Р.Хазаном, Г.Рахатом, які впевнені, що саме дисциплінованість є ключовою ланкою для досягнення одностайного голосування. Враховуючи, що дисциплінованість може сприяти підвищенню досягнення єдності голосування, варто розглянути

²² Epstein L. A Comparative Study of Canadian Parties. *The American Political Science Review*. Vol.58, №1, P. 46-59.

²³ Bowler S., Farrel D., Katz R. Party Discipline and Parliamentary Government. *European Consortium for Political Research*. 1998 P. 291

праці науковців, які приділяють чимало уваги чинникам, які можуть цю дисциплінованість забезпечувати.

Дослідником, який зробив великий вклад у вивченні даної проблематики був американський вчений Дж. Кері²⁴, який пояснив, що ключовим моментом під час голосування є дисциплінована поведінка парламентарів. Оскільки, часто вона може диктуватись лідерами фракцій, в емпіричній частині свого дослідження (дослідження охоплювало парламенти 19-ти країн), науковець підтверджує висунуту ним гіпотезу, що там де лідер партії є доволі сильною особистістю, яка застосовує ряд стимулів, там можна спостерігати вищий рівень однастайності серед представників партії.

Того ж року, видається стаття «Детермінанти згуртованості. Приклад ізраїльського парламенту», ізраїльського автора Гідеона Рахата²⁵, який також пояснює, що керівник фракції в парламенті часто взаємодіє з колегами по фракції на рівні керівник - командні гравці, яким може надаватись навіть винагорода, за те, що вони будуть притримуватись однастайності. Аналізуючи діяльність 10-ти фракцій ізраїльського парламенту, науковець обґрунтував наступні висновки: лідери фракцій часто вдаються до підвищення дисциплінованості, а саме закликають голосувати за відповідні рішення, не ухилятись від лінії партії, хоча не було вказано про конкретні кроки до яких вдається цей лідер, лише наголошено та визначено їх як внутрішньо-партійні інструменти.

Тож, в дослідження цих авторів подані конкретні приклади парламентів європейських країн, де вкорінена ідея парламентської дисципліни, що не дозволяє в свою чергу депутатам ухилятись від голосування без поважних

²⁴ Carey J., "Competing Principals, Political Institutions, and Party Unity in Legislative Voting." *American Journal of Political Science*, Vol.51, No. 1, 2007, pp. 92-107

²⁵ Rahat G. Determinants of Cohesion. Evidence from the Case of the Israeli Parliament. *Parliamentary Affairs*. 2007. №2.

причин, в деяких діє система накладання штрафів та недопущення до подальших голосувань в разі відхилень від фракційної лінії.

Третя група вчених Л.Нуньєс, К.Клоз, О.Іванюк, Л.Франк наголошують на важливості ідеологічного чинника, суть якого полягає у дотриманні ідей, цінностей, політичних настроїв, які визначені попередньо як засади політичних партій. Тому відсутність ідеологічної єдності у представників фракцій часто призводить до саботувань певних рішень, виникнення внутрішньопартійних конфліктів, утворення різних ідеологічно налаштованих конгломератів всередині політичних партій. Французькі дослідниці К.Клоз та Л. Нуньєс вважають²⁶, що найкраще досягається єдність фракційними об'єднаннями, коли голосуючи парламентарі керуються суто, опираючись на основи ідеології партії, представниками якої вони є. Відслідковуючи діяльність національних парламентів Європейського Союзу, політологині демонструють досить цікаві результати дослідження, а саме в тих фракціях та депутатських об'єднаннях, де спостерігається дотримання основ ідеології і загалом відсутня як така гетерогенність поглядів, показник однотайності високий. Також існує чіткий зв'язок між наявністю внутрішньопартійних конфліктів та відповідним рівнем згоди, особливо якщо причиною таких розбіжностей є голосування за важливі законопроекти, наприклад ті, які стосуються розподілу державного бюджету, аспектів зовнішньої політики та інвестиційних проєктів. Проте все ж варто обережно підходити до визначення поняття ідеології як такої, адже в сучасних умовах воно дедалі більше є розмитим, тому власне авторки його намагались інтерпретувати як наявність спільних ідей, яких колективно дотримуються депутати.

Значно раніше дискусію щодо ідеологічного чинника розпочали Ф.Вілсон та Р.Віст²⁷ які намагались встановити яким є рівень єдності в парламенті Франції

²⁶ Close C., Nunez L. At the root of parliamentary party cohesion: the role of intraparty heterogeneity and party ideology. *Centre d'étude de la vie politique (CEVIPOL)*.2016. №1. P.2-36

²⁷ Frank L., R Wiste. Cohesion in the French National Assembly: 1958-1973. *Legislative Studies Quarterly*. 1986. №4. P. 467-490.

у 70-х роках минулого століття. Одним із факторів, який на їхню думку, впливав на високі показники однотайності, був саме фактор ідеологічної однорідності всередині політичних угруповань, представлених у парламенті. Для цього парламенту характерним було також те, що більшість була найбільше ідеологічно згуртованою, чого не можна сказати про опозиційну меншість, яка часто мала конфлікти всередині свого формування через різносторонність політичних поглядів у кожного з представників опозиції.

Ще одним чинником, який визначає однотайність голосування, на думку італійського вченого, Ф. Аттіні²⁸, є власне характер правових актів, які розглядаються. Досліджуючи рівень згоди в Європарламенті, високий рівень згоди у прийнятті рішень було досягнуто саме під час прийняття тих нормативно-правових актів, які стосувались бюджетних питань. Такої ж думки автор, про якого вище згадувалось, Г.Рахат²⁹, тестуючи гіпотезу про характер законодавчих актів і рівень однотайності голосування, на основі знову ж таки даних про те, які законопроекти були прийнятими, було підтверджено наявність зв'язку між тим, умовно кажучи «за що» голосують депутати (а це були питання пов'язані частіше з функціонуванням уряду, зокрема бюджетні питання) та фракційною підтримкою цих ініціатив та змін. Отож, вищою однотайність голосування є у випадку винесених голосувань, що стосуються питань бюджету, релігії, зовнішньої політики, безпеки, аніж під час голосування за конституційні питання.

Дослідження цих вчених добре пояснюють випадки функціонування парламентів у країнах, де політичний режим є демократичним та стабільним. Проте, враховуючи, що фокусом цього дослідження є український парламент, варто розглянути праці науковців, в яких описано важливі чинники єдності у фракціях та депутатських групах.

²⁸ Attina F. The Voting Behaviour of the European Parliament Members and the Problem of Europarties. *European Journal of Political Research*. 2006 №18 P. 557-579.

²⁹ Rahat G. Determinants of Cohesion. Evidence from the Case of the Israeli Parliament. *Parliamentary Affairs*. 2007. №2.

Беручи до уваги, приклади функціонування законодавчого органу влади, в умовах гібридного режиму, як зазначає Ю.Мацієвський³⁰, для українського парламенту є характерними переважання неформальних практик у прийнятті рішень. Це у свою чергу ускладнює не лише дотримання дисциплінованості, але і сам процес прийняття рішень, оскільки за основу беруться приватні інтереси конкретних представників фракції.

Праця О. Іванюк³¹ ставить за мету з'ясувати, чому політичні еліти в Україні попри їх різні ідеологічні переконання, постійно ухиляються від запровадження змін в країні. Це питання є досить доречним, адже чимало чинників може на це впливати. Вивчаючи цю роботу під кутом проблематики цього дослідження, ми звернули увагу на такий розділ, де було описано мотивацію депутатів голосувати за законопроекти, які пов'язані в подальшому з впровадженням реформ. В інтерв'ю, які були методом для збору інформації, авторці дослідження помічники народних обранців, вказували на відстоювання в більшості кожним з депутатів своїх особистих інтересів, тому часто результат прийнятого рішення залежить від того, наскільки це не суперечить індивідуальним інтересам кожного з депутатів. Проте частина також вказувала на важливість партійної приналежності, що для багатьох депутатів це важливий чинник, адже частина зацікавлені в ефективності діяльності партії, представниками якої вони є.

Важливим дослідженням є стаття експерта громадського руху ЧЕСНО, О.Саліженка³² в якій детально вивчався вплив утворених неформальних груп всередині фракції «Слуга народу» на консолідованість голосування. На основі результатів голосувань, перших місяців роботи 9-го скликання, проте враховуючи саме маркерні голосування (до них віднесено ряд законопроектів на важливості яких, наголошував В.Зеленський та представники партії «Слуга

³⁰ Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014). Чернівці: Книга - XXI, 2016. 277 с.

³¹ Iwaniuk O. Praktyki społeczne elit politycznych na Ukrainie w latach 2002-2016 w świetle teorii praktyk Pierre'a Bourdieu. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. 2020. 314 s.

³² Саліженко О. Привид "групи Коломойського": хто намагається хитати човен монокоаліції . ЧЕСНО. URL : <https://www.chesno.org/post/3687/> (Дата звернення 15.05.2021).

народу») автор робить висновки, що така «фракційна децентралізація» призводить до саботування окремих рішень, адже тенденція власне є такою, депутати, що вважаються потенційними учасниками неформальних груп, або ж відсутні, голосують проти, або не голосують взагалі. Робота дозволяє звернути увагу на пояснення, чому за наявності монобільшості досягнення одностайності ускладнюється.

Теоретичною основою цього дослідження є теорія італійського вченого Лоренцо Чіччі³³. Дослідник зазначає, що «чисельність фракцій, а також її поділ на внутрішні групи, впливає на одностайність прийнятих рішень». Відповідно, автором теорії вивчалися конкретні випадки діяльності італійського та європейського парламентів, окрім того, аналіз не передбачав лише відслідковування результатів голосувань, але і визначення зв'язків співпраці між депутатами. В одному з нещодавніх досліджень, написаному в 2013 році, яке стосувалось детального вивчення сьомого скликання Європарламенту, Л. Чіччі зосередився на поясненнях як децентралізовані утворення всередині фракцій, можуть впливати на одностайне рішення фракції загалом. Наведено приклад, з приєднанням лівоцентристської партії Італії – Partito Democratico до коаліції Європейських об'єднаних лівих спостерігалось чимало суперечностей між представниками обох угруповань, а також це призвело до створення менших за розміром всередині об'єднання груп впливу, які часто блокували прийняття рішень. Можна зрозуміти, що важливим чинником, який тут враховується є ідеологічна однорідність, оскільки беручи приклад об'єднання партій зелених, показники згоди оцінюються як досить високі і прослідковуються за цим угрупованням впродовж усієї сьомої каденції Європарламенту.

Ще одним важливим поясненням, яке варто взяти до уваги з цієї роботи є те, що чим більшою є чисельність кожної з фракцій Європарламенту, тим важче досягається одностайність представниками такої фракції. Автор пояснював, що

³³ Cicchi L. The Logic of Voting Behaviour in the European Parliament: New Insights on Party Group Membership. *Institute for Advanced Studies*. 2013. Vol 1. №2. 172 p.

на рівні парламентів країн, це пояснення теж є доречним, оскільки для лобіювання певних інтересів можуть створюватись менші групи всередині більшості, тим самим дроблячи її та роблячи надто роз'єднаною, менші ж фракції мають більшу ймовірність до утворення таких груп.

1.2. Методологія вивчення фракційної єдності

Існує чимало різних методів, які дослідники застосовують для визначення єдності фракцій та депутатських груп, не менш важливим є вивчати її, використовуючи математичні показники, які в свою чергу – своєрідні індикатори, звертаючи увагу на них, можна приділити неабияку увагу певним аспектам та відповідно більш детально пояснити їх.

Одним із перших показників, який спочатку застосовувався для вивчення партійної єдності, а згодом був використовуваний для визначення фракційної єдності у парламенті, був індекс згоди Райса (Rice's Index of Agreement).³⁴ Індекс визначався на основі результатів голосувань представників партії за різного роду законодавчі документи, при цьому враховувались тільки дві альтернативи голосування – «за» та «проти». Відповідно, значення індексу дорівнювало різниці голосів «за» та «проти, поділених на їх суму відповідно.

$$\text{Rice's Index of Agreement (RIA)} = \frac{Y-N}{Y+N}$$

Де, Y - дорівнює кількості голосів «за», N – дорівнює кількості голосів «проти». Значення індексу може набувати від 0 до 1. Відповідно, коли представники партії голосували найменш злагоджено, показник буде близький до нуля, або навіть дорівнювати нулю, за протилежних обставин, коли партія голосує однотайно, значення індексу буде прямувати до одиниці, чи набувати значення один. Тривалий час показником користувалось чимало вчених, для вивчення партійної єдності у Конгресі США, особливо своєї популярності індекс набув в період, коли політична наука починала вивчати закономірності поведінки суб'єктів

³⁴ Born R., Nevinson C. The 'Agreement Level'. Measure and the Rice Index. *American Journal of Political Science*. 1976. P. 617-624.

політиків за допомогою кількісних методів. Проте, найголовнішою вадою, цього індексу є те, що він не враховує інших альтернатив голосування, окрім «за» та «проти». Досить часто, під час голосування за важливі, а в контексті цієї роботи, реформістські законопроекти, найпоширенішими альтернативами серед представників фракцій та депутатських груп є «утримався/утрималась», «відсутній/відсутня», тому не можна застосовувати цей індекс для визначення індексу згоди в українському парламенті, через неврахування таких важливих аспектів.

Згодом, британський політолог, С.Хікс³⁵ дещо доопрацював цей індекс, додаючи до нього важливий компонент, альтернативу «утримався/утрималась», формула стала більш складнішою, але разом з тим дала можливість більш об'єктивно визначати рівень згоди в парламентах багатьох європейських країн. Назва індексу відповідно – Hix Index of Agreement, а значення дорівнює частці (різниці максимального показника серед трьох можливих ініціатив та поділеної попередньо навпіл різниці суми всіх альтернатив та максимального показника серед усіх ініціатив) та сумою голосів, які були подані за кожну з альтернатив.

$$\text{Hix Index of Agreement(HIA)} = \frac{\max\{YNR\} - 0,5[(Y+N+R) - \max\{YNR\}]}{(Y+N+R)}$$

Де Y - значення кількості голосів «за»;

N - значення кількості голосів «проти»;

R - значення кількості голосів «утримався/утрималась»

Значення відповідного індексу теж, як і індексу Райса, лежить в межах від одного до нуля. Найменш виражена одностайність всередині партії буде близькою за значенням до нуля, а найбільш одностайні партії досягають значення одиниці. Застосування цього індексу відкрило для науковців ряд переваг у його використанні, по-перше було враховано нові альтернативи, по-друге, індекс

³⁵ Hix, S., Noury A., Roland, G. Power to the Parties: Cohesion and Competition in the European Parliament, 1979–2001. *British Journal of Political Science*. 2005. P.209–234

Райса не враховував такі тонкощі, коли партія не була повністю розділена між альтернативами, проте його індекс ідентифікував цю партію як зовсім розділену, натомість індекс Хікса дозволяє визначати яким чином є розділеною та чи інша партія у голосуванні.

Наведу приклад, візьмемо результати голосування фракцій парламенту та депутатських груп 8-го скликання за законопроект³⁶ щодо забезпечення прозорості в організації діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, та на прикладі результатів голосувань позафракційних («за» - 29, «проти» – 0, «утрималось» – 6). Індекс Райса, в цьому випадку дорівнював би одиниці, що демонструвало б цілковиту злагожденість між парламентарями щодо цього рішення, натомість індекс Хікса, дорівнюватиме, в такому випадку 0,74, тим самим дозволяє виявити неповну злагожденість між позафракційними депутатами в цьому питанні. Тому з огляду на це, продовжувати обрахунки щодо визначення одностайності, будемо із застосуванням індексу Хікса.

Застосування математичних обрахунків індексу відповідно до мети та завдань цього дослідження буде здійснено лише до тих законопроектів, які є визначені як реформістські законопроекти, аналітичним центром VoxUkraine³⁷. Один з проектів – Індекс моніторингу реформ, працює над об'єктивним оцінюванням прийнятих законів у ВРУ, починаючи від 2015 р. Оцінюють експерти кожен закон за шкалою від -5 до 5 балів, проте реформістським вважається той закон, який було оцінено в 2 бали зі знаком плюс і відповідно вище, а щодо напрямів, які охоплює оцінка, то це п'ять основних напрямів : урядування, державні фінанси, монетарна політика, бізнес середовище та енергетика. Досить часто траплялось коли один нормативний акт було оцінено

³⁶ Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про прокуратуру" щодо забезпечення прозорості в організації діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з метою виконання рекомендацій Міжнародного валютного фонду. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58148 (Дата звернення 1.05.2021)

³⁷ Індекс моніторингу реформ. *Voximore. VoxUkraine*. URL : http://imorevox.org/list_ex2_ukr.php (Дата звернення 15.05.2021)

редколегією VoxUkraine за декількома напрямками, в тому випадку якщо конкретний закон дійсно міг охоплювати декілька вище згаданих напрямків, тому в дослідженні теж це бралось до уваги і такі закони були нами враховані.

Враховуючи, що початок проєкту «Індекс моніторингу реформ» з оцінювання законів на їх реформістську суть розпочався на початку 2015 року, то труднощів для відбору реформістських законопроєктів в межах 8-го та 9-го скликань не виникало. Щодо 7-го скликання ВРУ, нами було здійснено пошук інших проєктів, які могли б здійснювати аналіз законів, що приймалися народними депутатами впродовж діяльності 7-го скликання і з'ясувалась їх відсутність.

Натомість статті та журналістські розслідування про каденцію VII скликання, вказують на здебільшого значну кількість прийнятих антиреформаторських законів ніж реформаторських за своєю суттю. Також, враховуючи той факт, що потрібно суттєву кількість реформістських законопроєктів для детального та об'єктивного аналізу, декількох чи одного десятка законопроєктів для такого аналізу не було б достатньо. Тому в подальшому, дослідження охоплюватиме індекс одностайності, вирахований на основі результатів голосувань фракціями та депутатськими групами за реформістські законопроєкти VIII та IX скликань.

Визначення індексу Хікса є важливим, проте знання самого значення ще не дає змоги відповісти на питання про конкретні чинники, які можуть впливати на одностайність у парламенті.

Одним з найкращих методів для з'ясування наявності зв'язків між залежною та незалежними змінними, а також оцінки того, яким є цей зв'язок застосовують побудову регресійних моделей. З побудовою конкретної регресійної моделі можна виявити чинники, що найбільше впливають на одностайність прийнятих рішень, а відповідно змінювати цю модель таким чином, щоб вона їх відображала якнайкраще.

Бінарна логістична регресія використовується коли залежна змінна дихотомічна, а незалежні змінні метричні (інтервальна) та можуть бути номінальними. Мультиноміальна логістична регресія використовується коли залежна змінна не дихотомічна як при бінарній, а є номінальною з більше ніж 2 категоріями, тоді як незалежні змінні можуть бути тільки категоріальні. Звичайно є можливість задати незалежну інтервальну змінну як коваріату.

Якщо мультиноміальна регресія використовується коли залежна змінна, належить до номінальної шкали, то порядкова регресія призначена для цільової змінної, що належить до порядкової шкали. Незалежні змінні і тут повинні бути категоріальними (тобто мати номінальну або порядкову шкалу), однак як коваріати допускається застосування змінних з інтервальною шкалою.

Ми хочемо розглянути змінну Laws (Підтримка реформістських законів) як залежну змінну, а усі інші – як незалежні змінні (фактори).

Так як підтримка реформістських законів, як залежна змінна, включає три категорії, то для визначення ймовірностей віднесення спостережуваних об'єктів до цих трьох категорій (0 – проти, 1 – за, 2 - утримався) можна сформулювати два недубльовані логіти. Перша категорія "Laws" (за) буде використовуватися як еталонна:

$$g_1 = 0$$

$$g_1 = \ln \frac{p(\text{проти})}{p(\text{за})} = b_{10} + b_{11} + b_n$$

$$g_2 = \ln \frac{p(\text{утримався})}{p(\text{за})} = b_{20} + b_{21} + b_n$$

Знаходження коефіцієнтів $b_{10}, b_{11}, b_{20}, b_{21}$ (іншими словами параметричними оцінками) є основним завданням мультиноміальної логістичної регресії. Перша цифра індексу вказує на номер логіту, а друга на порядковий номер коефіцієнта в даному логіті. Цифра 0 на другій позиції індексу означає константу, за якою далі йде рівно стільки коефіцієнтів, скільки незалежних

змінних (факторів) взято на розгляд у моделі. Коефіцієнтам останньої (еталонної) категорії присвоюється значення 0. Тобто коефіцієнт b_{10} із таблиці Parameter Estimates є константою (Intercept).

У моделі мультиноміальної логістичної регресії для кожної категорії залежної змінної будується рівняння бінарної логістичної регресії. При цьому одна з категорій залежної змінної стає опорною (еталонною), а усі інші категорії порівнюються з нею. Рівняння мультиноміальної логістичної регресії прогнозує можливість приналежності до кожної категорії залежної змінної за значеннями незалежних змінних.

Якість наближення регресійній моделі оцінюється за допомогою функції подібності. Мірою правдоподібності слугує негативне подвоєне значення логарифма цієї функції ($-2 \text{ Log likelihood}$). В якості початкового значення для $-2LL$ застосовується значення, яке виходить для регресійній моделі, що містить тільки константи. Для нашого аналізу це означає, що отримані результати мають суттєві прогностичні можливості.

Два інших виведених показника, названі іменами Кокса і Шела, а також Наделькеркеса, є показниками надійності. Вони також як і при лінійній регресії вказують на ту частину дисперсії, яку можна пояснити за допомогою логістичної регресії. Міра надійності по Коксу і Шелу має той недолік, що значення рівне 1 є теоретично не досяжним. Цей недолік усунуто завдяки модифікації даного показника за методом Наделькеркеса. Частина дисперсії, зрозумілої за допомогою логістичної регресії, в даному прикладі становить 21,7%.

Отже, ми визначили, що найкращим поняттям з усіх можливих для визначення одностайної підтримки парламентарями прийняття відповідних законопроектів вважається саме згода або ж тотожне поняття – одностайність голосування, а дисциплінованість – це форма вияву цієї одностайності. Враховуючи, що метою є виокремлення окремих чинників, які впливають на ухвалення саме реформістських законопроектів, саме наявність одностайності серед фракцій та депутатських груп сприятиме запуску відповідних реформ, це

вкотре підкреслює важливість саме цього поняття на противагу наприклад, консолідованому голосуванню.

Чимало чинників враховуються дослідниками, які потенційно можуть мати вплив на голосування за відповідні законопроекти фракціями чи депутатськими групами, важливим було дещо структурувати деякі групи чинників, загалом ми виокремили такі важливі чинники :

- «дисциплінованість» та роль лідера фракції;
- керування спільними інтересами парламентарів;
- переслідування індивідуальних інтересів парламентарями;
- характер правових актів, що розглядаються;
- чисельність фракції або депутатської групи;
- «децентралізація» фракцій або депутатських груп.

Варто зауважити, що можна розглядати кожен із цих чинників окремо, так як і набір цих чинників може впливати на прийняття відповідних законопроектів. Беручи це до уваги, ми вирішили використати у дослідженні ряд факторів, які можуть мати вплив у процесі голосування за вибрані законопроекти. До таких можливих чинників, ми відносимо :

- стать;
- вік (відповідно такі вікові групи: 18-39 років, 39-60 років, 60 і більше років);
- наявність політичного досвіду (досвід у роботі минулих скликань);
- приналежність до політичної партії;
- приналежність до фракції;
- лідерство народного депутата/депутатки (формальне)
- лідерство народного депутата/депутатки (неформальне)
- приналежність до фінансово-промислових груп.

Також, для побудови моделі мультиномінальної логістичної регресії нами були враховані водночас і сукупність цих чинників, наприклад приналежність до фракції та наявність політичного досвіду, приналежність до фракції та

врахування віку, наявність політичного досвіду у зв'язку з неформальним лідерством парламентарів.

1.3. Теорія графів у вивченні фракційної поведінки

Визначення індексу згоди (Хікса) дозволяє встановити рівень однотайності у фракціях та депутатських групах в цілому в парламенті, тому досить важливо також визначати зв'язки всередині фракції чи депутатської групи, дозволяє якісно встановлювати ці зв'язки теорія графів³⁸.

Граф – це об'єкт, який складається з вершин та ребер. Сукупність графів відповідає певній мережі зв'язків, тому важливо зазначити, що вершиною графу, в цьому дослідженні є народний депутат/депутатка, які голосують за законопроекти, а ребром такого графу є зв'язки між народними депутатами, які прослідковуються між ними як факт однакового голосування за відповідні законопроекти.

Враховуючи, що кожна фракція складається з певної кількості неформальних груп, які мають власного лідера, який часто може задавати альтернативу для голосування (проголосувати «за», «проти» чи утриматись від голосування), досить цікаво буде побудувати такі карти мереж на основі результатів голосування за реформістські законопроекти. Побудовані графи будуть орієнтованими, тобто із зазначенням напрямку на кожному ребрі. В нашому випадку це важливо, адже таким чином зазначається напрям впливу неформального лідера фракції на інших представників цієї фракції. Дослідження також пропонує відповідну візуалізацію таких графів зв'язків між народними депутатами з використанням програми з відкритим кодом для мережевого аналізу *Gephi* та онлайн-інструменту для візуалізації отриманих графів *Flourish*.

Щодо визначення неформальних груп для кожної фракції обраних скликань, ми використовували тексти статей – журналістських розслідувань видань «Українська Правда», «Громадське» та громадського руху «Чесно», де

³⁸ Miller R. Graph-Theoretical Approaches to the Theory of Voting. *American Journal of Political Science*. 1977. Vol 21. №4. P.769-803

чітко вказувалось про представників тієї чи іншої внутрішньої групи та відповідно на основі чого вважається, що окремі парламентарі є представниками таких неформальних угруповань. Відповідно маючи результати голосувань за реформістські законопроекти, ми відслідковували чи однаковими є результати голосувань саме тих представників фракцій, які входять до складу неформальних груп всередині фракції. Вершиною цього напрямленого графа буде вважатись неформальний лідер фракції (конкретний лідер відповідної внутрішньої групи), а ребрами зв'язки між представниками цих груп та вузли графу, які відображають власне депутатів-учасників внутрішніх груп.

Також, таким чином нам вдалось на основі цих результатів встановити приблизну кількість внутрішніх груп всередині фракцій та співставивши цю кількість з показником індексу однотайності перевірити нашу гіпотезу про децентралізацію фракції та недостатнього рівня згоди для прийняття реформістських законопроектів.

Саме на основі голосувань цих народних обранців нами були побудовані графи, а згодом їх об'єднання – відповідні мережі цих зв'язків.

Такий підхід дозволив емпірично перевірити наявність зв'язків між народними депутатами, адже результати поіменних голосувань виступають чітким індикатором для визначення цього.

РОЗДІЛ II. ПІДТРИМКА РЕФОРМІСТСЬКИХ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ФРАКЦІЯМИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ VIII ТА IX СКЛИКАНЬ

2.1. Чинники однотайності голосування фракцій за реформістські законопроєкти (на прикладі VIII скликання)

Чітко визначивши, що таке однотайність голосування та пояснивши, чому важливо саме звертати увагу на це поняття під час вивчення процесу голосування за реформістські закони, варто також вказати відповідний перелік тих законопроєктів, які невдовзі стали законами та оцінені експертами VoxUkraine як реформістські. Відповідно, методологія класифікує усі прийняті впродовж певного скликання законопроєкти, на 5 досить важливих сфер : урядування, державні фінанси, монетарна система, бізнес середовище та енергетика. Також, важливим аспектом є те, що один законопроєкт може стати досить визначальним одночасно в декількох напрямках, що враховано цією методологією. Серед усіх законопроєктів VIII скликання, ми відібрали такі реформістські законопроєкти, які отримали оцінку 2 бали і вище. Тож, це було 87 законопроєктів, прийнятих в період (27 листопада 2014 р. – 29 серпня 2019 р.р.), які оцінено як найбільш реформістські аналітичним центром VoxUkraine³⁹:

1. Проєкт Закону про заходи, спрямовані на сприяння, капіталізації та реструктуризації банків.
2. Проєкт Закону про оптимізацію соцвиплат.
3. Проєкт Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи.
4. Проєкт Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням.
5. Проєкт Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу щодо децентралізації.
6. Проєкт Закону про внесення змін до закону про акціонерні товариства щодо кворуму на зборах до 50%+1 акції.

³⁹ Індекс моніторингу реформ. *Voximore. VoxUkraine*. URL : http://imorevox.org/list_ex2_ukr.php (Дата звернення 15.05.2021)

7. Проєкт Закону про забезпечення права на справедливий суд.
8. Проєкт Закону про засади державної регіональної політики.
9. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення.
10. Проєкт Закону, який визначає порядок призначення і звільнення директора Національного антикорупційного бюро.
11. Проєкт Закону про відкритість використання публічних коштів.
12. Проєкт Закону про добровільне об'єднання територіальних громад.
13. Проєкт Закону про посилення відповідальності власників банків.
14. Проєкт Закону про спрощення процедури узгодження проєкту землеустрою.
15. Проєкт Закону про внесення змін до законодавчих актів про акціонерні товариства.
16. Проєкт Закону про ліцензування видів господарської діяльності.
17. Проєкт Закону про дерегуляцію.
18. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів.
19. Проєкт Закону про спрощення норм реорганізації підприємств.
20. Проєкт Закону про зобов'язання розпорядників бюджетних коштів оприлюднити інформацію про бюджет в формі відкритих даних.
21. Проєкт Закону про звільнення від ПДВ та імпортного збору ліків, які будуть закуповуються через міжнародні організації.
22. Проєкт Закону про Рахункову палату.
23. Проєкт Закону про посилення незалежності НБУ.
24. Проєкт Закону про загальнодоступність відомостей державних реєстрів.
25. Проєкт Закону про уточнення підслідності Національного антикорупційного бюро України.
26. Проєкт Закону, про перелік майна, обов'язкового для декларування чиновниками.

- 27.Проект Закону про єдине тарифоутворення в сфері житлово-комунальних послуг.
- 28.Проект Закону про зняття мораторію на продаж майна боржників "Нафтогазу" з держчасткою не менше 25% .
- 29.Проект Закону про скасування оподаткування неприбуткових організацій.
- 30.Проект Закону про місцеві вибори.
- 31.Проект Закону про безпеку дорожнього руху.
- 32.Проект Закону про удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб.
- 33.Проект Закону про спрощення ліквідації держпідприємств.
- 34.Проект Закону про електронну комерцію.
- 35.Проект Закону про держфінансування партій та обмеження на внески фізичних та юридичних осіб на підтримку партій.
- 36.Проект Закону про Державне бюро розслідувань.
- 37.Проект Закону про оприлюднення справ про концентрацію та узгоджені дії.
- 38.Проект Закону про дерегуляцію в агро-промисловому комплексі.
- 39.Проект Закону про доступ засобів масової інформації до засідань комітетів.
- 40.Проект Закону про розширення повноважень місцевої влади у наданні адмінпослуг.
- 41.Проект Закону про наукову і науково-технічну діяльність.
- 42.Проект Закону про зняття митних обмеження на віртуальний реверс газу.
- 43.Проект Закону про запровадження електронної системи державних закупівель.
- 44.Проект Закону про забезпечення прозорості в організації діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.
- 45.Проект Закону про приєднання України до Угоди СОТ про державні закупівлі.
- 46.Проект Закону про спрощення реєстрації лікарських засобів.

- 47.Проект Закону про запровадження електронної системи ProZorro для закупівель в оборонній сфері.
- 48.Проект Закону про скасування обов'язкової держреєстрації іноземних інвестицій.
- 49.Проект Закону про виконавче провадження, яким передбачено інститут приватних виконавців.
- 50.Проект Закону про фінансову реструктуризацію.
- 51.Проект Закону щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності.
- 52.Проект Закону щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг.
- 53.Проект Закону про споживче кредитування.
- 54.Проект Закону про лібералізацію системи державного нагляду у сфері господарської діяльності.
- 55.Проект Закону Про Вищу раду правосуддя.
- 56.Проект Закону про впровадження електронного квитка у міськтранспорті.
- 57.Проект Закону про вдосконалення містобудівної діяльності.
- 58.Проект Закону про отримання дозволу на спеціальне водокористування.
- 59.Проект Закону про єдиний доступ до інфраструктури для розвитку телекомунікаційних мереж.
- 60.Проект Закону, що визначає порядок добровільного об'єднання територіальних громад.
- 61.Проект Закону про закупівлю енергосервісних послуг через ProZorro.
- 62.Проект Закону, щодо поліпшення умов ведення будівельної діяльності.
- 63.Проект Закону про примусовий викуп і продаж акцій.
- 64.Проект Закону про ринок електроенергії.
- 65.Проект Закону про безпечність та якість харчових продуктів.
- 66.Проект Закону про Фонд енергоефективності.
- 67.Проект Закону про комерційний облік теплової енергії та водопостачання.
- 68.Проект Закону "Про освіту".

- 69.Проект Закону, наближує вимоги щодо фінансової звітності до стандартів ЄС.
- 70.Проект Закону про електронні довірчі послуги.
- 71.Проект Закону про реформування судового процесу.
- 72.Проект Закону, що обмежує тиск силових органів на бізнес.
- 73.Проект Закону про державні фінансові гарантії надання медичних послуг і лікарських засобів.
- 74.Проект Закону про емітентів цінних паперів.
- 75.Проект Закону про моніторинг держзакупівель.
- 76.Проект Закону про корпоративні договори.
- 77.Проект Закону про приватизацію.
- 78.Проект Закону про будівництво платних доріг.
- 79.Проект Закону про Вищий антикорупційний суд.
- 80.Проект Закону про валюту.
- 81.Рамковий Проект Закону про національну безпеку України.
- 82.Проект Закону про підвищення захисту авторського права.
- 83.Проект Закону про запуск Вищого антикорупційного суду.
- 84.Проект Закону про колективну власності на землю та удосконалення правил землекористування.
- 85.Проект Закону про номінального утримувача цінних паперів.
- 86.Проект Закону про "єдине вікно" на митниці.
- 87.Проект Закону про забезпечення прозорості у видобувних галузях.

Відповідно до кожного із законопроектів визначався індекс одностайності голосування фракціями. Фракції VIII скликання ВРУ були представлені таким чином:

- політичної партії «Блок Петра Порошенка»
- політичної партії «Народний Фронт»
- політичної партії «Опозиційний Блок»
- політичної партії «Об'єднання «Самопоміч»

- політичної партії «Радикальна партія Олега Ляшка»
- політичної партії «ВО «Батьківщина»
- позафракційні.

А також такими депутатськими групами :

- «Відродження»
- «Воля народу»

Варто також звернути увагу на такий аспект як врахування позафракційних представників парламенту, адже результати поіменних голосувань цих парламентарів також враховуються нашим дослідженням, оскільки досить часто в них спостерігається певна закономірність у підтримці одних реформістських законопроектів і водночас повне ігнорування голосування за відповідні законопроекти, що чітко прослідковується за наявними результатами голосувань та обрахованим індексом Хікса (індексом згоди). (Таб.2.1)
Таблиця 2.1.

Значення індексу згоди для фракцій та депутатських груп ВРУ VIII скликання

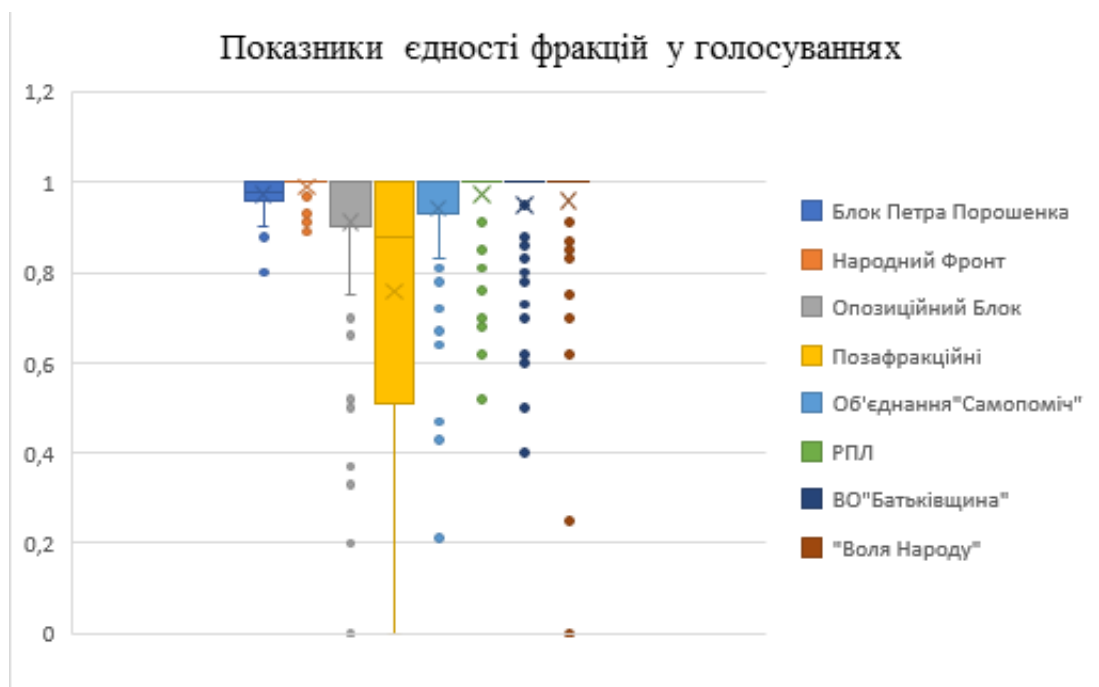
Назва об'єднання	Середнє арифметичне індексу згоди
"Народний фронт"	0,99
"Блок Петра Порошенка"	0,97
Фракція Радикальної партії Олега Ляшка	0,97
"Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"	0,95
"Об'єднання "Самопоміч"	0,94
"Опозиційний блок"	0,92
Позафракційні	0,77

Джерело: обрахунки автора

Тож, як можна побачити з результатів середнього арифметичного значення індексу згоди (індексу Хікса) найбільш консолідованою виявилась фракція політичної партії «Народний фронт», підтримують прогресивні законопроекти також такі фракції політичних сил – «Блоку Петра Порошенка». В основному

депутатські групи як бачимо є не такими одностайними щодо підтримки прогресивних законів, як і фракція політичної партії «Опозиційний блок», які досить часто відзначаються не підтримкою реформ в країні. Проте, показники індексу лише вказують на виявлення одностайності відповідними фракціями та депутатськими групами. (Рис.2.1)

Рисунок 2.1.

Джерело : на основі обрахунків автора

Також, можна встановити за які саме реформістські законопроекти, показник одностайності серед фракцій та депутатських груп були найвищими, а за які найменшим.

Таким чином, можна з'ясувати, яка саме сфера серед обраних вважається досить пріоритетною під час голосувань для народних депутатів, чи це сфера врядування, монетарна, бізнесова або ж енергетична чи сфера державних фінансів. Зокрема, за такі відповідні законопроекти (Таб.2.2)

Таблиця 2.2

Найбільш підтримувані реформістські законопроекти VIII скликанням
1. Проект Закону про засади державної регіональної політики
2. Проект Закону про використання публічних коштів
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу.
5. Проект Закону про зобов'язання розпорядників бюджетних коштів оприлюднити інформацію про бюджет в формі відкритих даних.

Джерело : рейтинг законопроектів складено авторкою на основі розрахунків індексу Хікса

З таблиці видно, що більшість проектів законів, які найбільш є підтримуваними серед народних депутатів VIII скликання входять до сфери монетарної системи та бізнес-середовища.

Більшість проектів законів, які найменш були підтримуваними серед народних депутатів VIII скликання входять до сфери врядування та державних фінансів. (Таб 2.3)

Таблиця 2.3

Найменш підтримувані реформістські законопроекти VIII скликанням
1. Проект Закону про освіту.
2. Проект Закону про Вищу раду правосуддя.
3. Проект Закону про Рахункову палату.
4. Проект Закону про реформування судового процесу.
5. Проект Закону про спрощення ліквідації держпідприємств.

Джерело : рейтинг законопроектів складено авторкою на основі розрахунків індексу Хікса

Ця таблиця вказує, що більшість проектів законів, які найменш були підтримуваними серед народних депутатів VIII скликання входять до сфери врядування та державних фінансів.

Розглянемо найбільш ймовірні чинники одностайності у голосуванні фракціями та депутатськими групами VIII скликання за реформістські законопроекти. За результатами поіменних голосувань депутатів за відповідні законопроекти, що є нашою залежною змінною у дослідженні та за тим даних – це є номінальні дані, а також визначили ряд незалежних змінних – усі вони є категоріальними. До незалежних змінних належать – (причетність нардепів до фракції, членство в партії, визначення формальності/неформальності лідерства у відповідній фракції/депутатській групі, стать, наявність політичного досвіду, вік, а також причетність до певної ФПГ). Перш за все будуємо модель мультиномінальної логістичної регресії, яка враховуватиме кожен із незалежних змінних, це досить важливий аспект, адже таким чином можна визначити саме той перелік статистично-значущих незалежних змінних для нашого дослідження. Розглянемо таблицю, в якій відображено результати першої побудованої нами регресійної моделі, з якої власне, можемо виокремити, що саме модель є вдалою та статистично значущою. (Таб.2.4)

Таблиця 2.4

Перевірка статистичної значущості побудованої регресійної моделі

Model Fitting Information				
	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood	Chi-Square	df	Sig.
Model				
Intercept Only	1072,848			
Final	672,922	399,926	20	,000

Джерело : обрахунки автора

Проте не є в конкретному випадку статистично значущими такі саме незалежні змінні як – членство в політичній партії, формальне лідерство, стать, приналежність до ФПГ. Натомість статистично значущими є приналежність народних депутатів до фракцій, неформальність лідерства, наявність

політичного досвіду, вік, а також нові змінні, запропоновані нами та додані до відповідної моделі – як фракційність*політичний досвід, фракційність*вік, неформальне лідерство*вік. (Таб.2.5)

Таблиця 2.5

Результати регресійної моделі для визначення чинників, які визначають
однотайність під час голосувань

Likelihood Ratio Tests				
Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	672,922 ^a	0,000	0	
factionalism	672,922 ^a	0,000	0	
party_affiliation	674,955	2,033	2	,362
leader_formal	677,605	4,683	2	,096
leader_informal	685,615	12,693	2	,002
gender	679,073	6,151	2	,046
political_experience	672,922 ^a	0,000	0	
FIGs	676,535	3,613	2	,164
age	689,600	16,678	4	,002
factionalism * political_experience	696,601	23,679	2	,000

Джерело : обрахунки автора

Нашим завданням, було далі побудувати таку модель, яка обов'язково буде покращеною, а отже враховуватиме ті незалежні змінні, які справді є статистично значущими. Відповідно, для нової моделі було враховано такі незалежні змінні – народних депутатів до фракцій, неформальність лідерства, наявність політичного досвіду, вік, а також нові змінні, запропоновані нами та додані до відповідної моделі – як фракційність*політичний досвід, фракційність*вік, неформальне лідерство*вік.

Результати проведеного нового Likelihood Ratio Tests дійсно відображають статистичну значущість саме цих незалежних змінних, оскільки значення Sig є меншим ніж 0,05. (Таб.2.6)

Таблиця 2.6

Результати регресійної моделі для визначення чинників, які визначають
одностайність під час голосувань

Likelihood Ratio Tests

Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	368,310 ^a	0,000	0	
factionalism	368,310 ^a	0,000	0	
leader_informal	380,606	12,297	2	,002
political_experience	368,310 ^a	0,000	0	
age	386,793	18,483	4	,001
factionalism * political_experience	389,676	21,366	2	,000

Джерело : обрахунки автора

Тепер, коли врахованими у модель є лише ті незалежні змінні, які є статистично значущими відповідно отримано нами остаточний результат, який вказуватиме які саме чинники, є найважливішими у голосуванні за реформістські законопроекти, за допомогою таблиці, у якій вказано прогнозований відсоток випадків коли народні депутати голосуватимуть «за» реформістські законопроекти.

Беручи за основу прогнозовані результати, відображені у таблицях (Додатки А, Б, В) можемо чітко побачити, що з ймовірністю 87,5% народні депутати, які входять до вікової групи 18-39 років, без політичного досвіду, не є

формальним чи неформальним лідером фракції чи депутатської групи, але водночас не фракційними, голосуватимуть за реформістські законопроекти.

З ймовірністю 96,4 %, народні депутати, які входять до вікової групи 18-39 років, проте мають політичний досвід і не є формальним чи неформальним лідером фракції чи депутатської групи, але водночас є фракційними голосуватимуть за реформістські законопроекти.

Наступний віковий вимір, який показав досить цікаві для дослідження результати, це зокрема ті індикатори, які стосуються народних депутатів 60-ти років і більше. Для них характерним є те, що якщо вони не мають партійної приналежності та не належать до жодної з фракцій і не були при цьому обраними в попередніх скликаннях до ВРУ, то з ймовірністю 83,5% проголосують такі народні депутати одностайно за реформістські законопроекти. За цих же саме умов голосуватимуть ті парламентарі, але ті хто належать до фракції чи депутатської групи – з ймовірністю 94,9 % «за» реформістські законопроекти.

Беручи до уваги таку важливу деталь, що група від 39-60 років, є найбільш представленою у VIII скликанні, тож опишемо результати відповідної моделі більш детально саме щодо представників цього вказаного віку.

За таким індикаторами як відсутність попереднього досвіду участі в роботі попередніх скликань, коли не є лідером, не є фракційним, але є представником фракції чи депутатської групи, то ймовірність підтримки реформістських законопроектів буде дорівнювати 86,4 %. Значно більшим цей відсоток є у випадку, коли формальний лідер певної фракції будучи без політичного досвіду, тоді голосуватиме з ймовірністю 94,8%. Маючи політичний досвід, але не будучи лідером, та з відсутністю фракційної приналежності як такої у голосуванні за реформістські законопроекти такі народні депутати будуть голосуватимуть «за» з ймовірністю 84,3 %. Беручи до уваги формальних лідерів при цьому, можна стверджувати про ймовірність проголосувати за альтернативу «за» буде 89%.

2.2. Чинники одностайності голосування фракцій за реформістські законопроекти (на прикладі IX скликання)

Фракції та депутатські групи IX скликання ВРУ представлені таким чином:

- політичної партії «Слуга народу»;
- політичної партії «Опозиційна платформа – За життя»;
- політичної партії «Європейська солідарність»
- політичної партії «Голос»
- політичної партії ВО «Батьківщина»
- депутатською групою «Довіра»

Також, присутніми є позафракційні, голосування яких також враховувались у дослідженні. Варто зазначити, що результати поіменних голосувань парламентарів за реформістські законопроекти обирались з 29 серпня 2019 року по 31 вересня 2021 року. Звісно, дослідження таким чином не враховує голосування впродовж всього скликання, але тим не менш навіть дослідження від початку роботи IX скликання може відобразити підтримку реформ в країні нинішнім скликанням ВРУ. Відповідно перелік реформістських законопроектів, визначених VoxUkraine⁴⁰ як реформістські у IX скликанні:

1. Проект Закону про скасування ліцензування для телекомунікаційних операторів.
2. Проект Закону про початок роботи Вищого антикорупційного суду.
3. Проект Закону про запровадження національної електронної транзитної системи.
4. Проект Закону про добровільне використання національних стандартів.
5. Проект Закону, який скасовує пайовий внесок при будівництві, запроваджує інститут довірчої власності, змушує компенсувати збитки міноритарним акціонерам.

⁴⁰ Індекс моніторингу реформ. *Voximore. VoxUkraine*. URL : http://imorevox.org/list_ex2_ukr.php (Дата звернення 15.05.2021)

6. Проєкт Закону про використання електронних РРО та чеків; посилення санкцій при порушеннях у застосуванні касових апаратів.
7. Проєкт Закону про “прослушку” НАБУ та скасування монополії державних установ на проведення експертизи.
8. Проєкт Закону про “спліт”.
9. Проєкт Закону про авторизованого економічного оператора на митниці.
10. Проєкт Закону про захист інтелектуальної власності при імпорті або експорті.
11. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за придбання таких активів.
12. Проєкт Закону про ринковий нагляд.
13. Проєкт Закону про ліквідацію корупційної схеми у сфері оцінки нерухомості.
14. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють питання трансплантації.
15. Проєкт Закону про вищу освіту.
16. Проєкт Закону про національну інфраструктуру геопросторових даних.
17. Проєкт Закону, щодо неплатоспроможності банків.
18. Проєкт Закону про зниження “зелених тарифів”.
19. Проєкт Закону про оборонні закупівлі.
20. Проєкт Закону про регулювання ринку деривативів.
21. Проєкт Закону щодо реформи патентного законодавства.
22. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій.
23. Проєкт Закону про фінансовий лізинг.
24. Проєкт Закону про врегулювання колекторської діяльності.

- 25.Проект Закону Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус».
- 26.Проект Закону, який остаточно повертає громадам право розпоряджатися своїми землями.
- 27.Проект Закону щодо продажу земельних ділянок та набуття права користування ними через електронні аукціони.
- 28.Проект Закону, який вдосконалює кримінальну відповідальність за недостовірне декларування.
- 29.Проект Закону, що вдосконалює корпоративне управління в банках.
- 30.Проект Закону щодо відповідальності за невиконання вимог дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя.
- 31.Проект закону про відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів
- 32.Проект закону про спрощення приєднання до електричних мереж для малого та середнього бізнесу.

Найбільш одностайно підтримує нинішнє скликання реформування у такій сфері як державне врядування, цей аспект можна пояснити тим, що більшість законопроектів стосуються саме цієї сфери і порівняно іншими, вона не є такою чутливою сферою. (Таб.2.7.)

Важливо зазначити, що якщо звернути увагу саме на сфери, законопроекти яких були найбільш підтримувані нинішнім скликанням, то сфера бізнес-середовища є характерною для обох скликань. (Таб.2.8.)

Помітною також є тенденція, що на початку роботи двох скликань, найбільш одностайно підтримуються фракціями та депутатськими групами законопроекти, які входять до сфери державного врядування та частково сфери державних фінансів. Проте, нинішнє скликання демонструвало впродовж перших місяців своєї роботи неабияку активність саме у сфері державного врядування. Показники одностайності щодо прийняття цих законопроектів є

відносно високими, такий результат вдавалось забезпечити, завдяки монобільшості президентської політичної партії у парламенті.

Таблиця 2.7

Найбільш підтримувані реформістські законопроекти IX скликанням
1. Проект Закону про ліквідацію корупційної схеми у сфері оцінки нерухомості.
2. Проект Закону про спрощення приєднання до електричних мереж для малого та середнього бізнесу.
3. Проект Закону Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус».
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій.
5. Проект Закону, який вдосконалює кримінальну відповідальність за недостовірне декларування.

Джерело : рейтинг законопроектів складено авторкою на основі розрахунків індексу Хікса

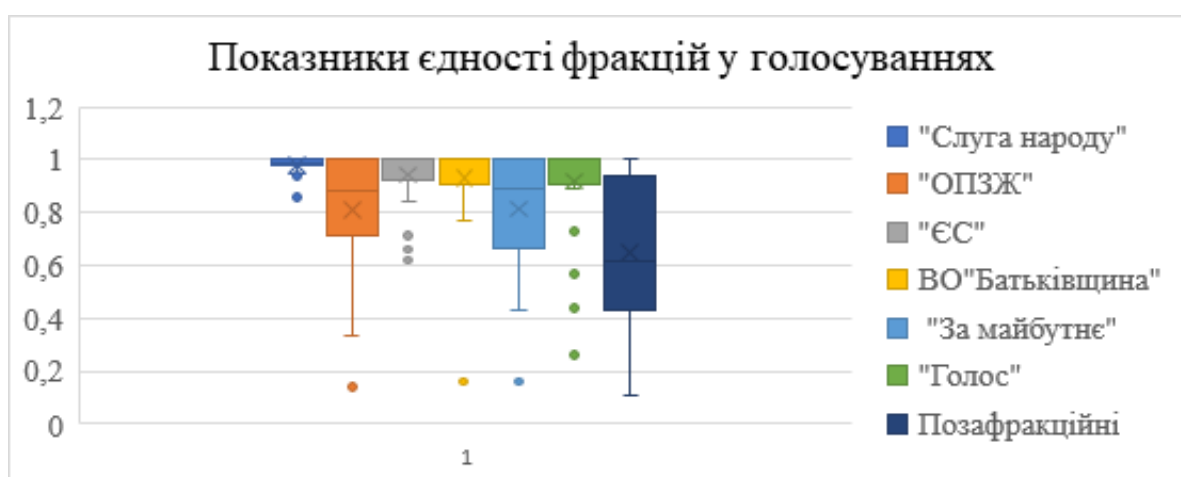
Таблиця 2.8

Найменш підтримувані реформістські законопроекти IX скликанням
1. Проект Закону про авторизованого економічного оператора на митниці
2. Проект Закону про добровільне використання національних стандартів
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за придбання таких активів.
4. Проект Закону щодо відповідальності за невиконання вимог дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя.

Джерело : рейтинг законопроектів складено авторкою на основі розрахунків індексу Хікса

Показники того, що загалом фракція політичної партії «Слуга народу» досить однотайно голосувала на початку роботи IX скликання відображає і діаграма розподілу показників єдності фракцій у голосуваннях. Найбільш важче вдається досягнути однотайності позафракційним, оскільки існує певна вибірка реформістських законопроектів за які вони досить однотайно голосують, натомість також є окремі законопроекти, за які не згодні однотайно голосувати представники саме позафракційних. (Рис.2.2)

Рисунок 2.2

Джерело : на основі обрахунків автора

Розглянемо найбільш ймовірні чинники однотайності у голосуванні фракціями та депутатськими групами IX скликання за реформістські законопроекти. За результатами поіменних голосувань депутатів за відповідні законопроекти, що є нашою залежною змінною у дослідженні та за тим даних – це є номінальні дані, а також визначили ряд незалежних змінних – усі вони є категоріальними. До незалежних змінних належать – (причетність нардепів до фракції, членство в партії, визначення формальності/неформальності лідерства у відповідній фракції/депутатській групі, стать, наявність політичного досвіду, вік, а також причетність до певної ФПГ).

Спочатку нами була побудована модель мультиномінальної логістичної регресії, яка враховувала кожен із незалежних змінних, це досить важливий

аспект, який був необхідний для визначення статистичної значущості кожної із незалежних змінних. Отримані результати відображено у таблицях.

Таблиця Model Fitting Information вказує загалом на те, що дана модель є статистично-значущою, оскільки за значенням Sig (є значно меншою від $\alpha = 0.05$), враховувати будемо саме цей показник, оскільки критерій χ^2 -квадрат не має верхньої межі як такої, відповідно опиратись на цей показник є дещо складніше. (Таб.2.9)

Таблиця 2.9

Статистична значущість побудованої регресійної моделі

Model Fitting Information				
	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
Model	-2 Log Likelihood	Chi-Square	df	Sig.
Intercept Only	1869,993			
Final	548,937	1321,056	20	,000

Джерело : обрахунки автора

Звернемо увагу також на ще одну таблицю, яка відображає не менш важливі показники, щодо побудови мультиномінальної логістичної регресії. Звернемо увагу на показник Наделькеркеса, адже за допомогою цього показника, можна стверджувати про певну надійність відповідної моделі. Відповідно, частина дисперсії, зрозумілої за допомогою логістичної регресії, в даному прикладі становить 21,7%, що дає можливість вважати дану модель надійною, результати якої дійсно можна вважати статистично значущими, зокрема щодо обраних нами чинників (Таб.2.10).

Таблиця 2.10

Результат надійності регресійної моделі

Pseudo R-Square	
Cox and Snell	,122
Nagelkerke	,217
McFadden	,158

Джерело : обрахунки автора

З розробкою відповідної моделі, важливо звертати увагу також на змінні, які віднесемо до статистично значущих, статистична програма SPSS допомагає це визначити за допомогою тесту відношень правдоподібності, відповідно це перевірка наскільки дані є допасованими до даної моделі. Тож, конкретно в першому випадку, можемо побачити, що статистично значущими є такі незалежні змінні – приналежність до фракції, членство в партії, наявність неформальних лідерів, вік, політичний досвід та приналежність до ФПГ. (Таб.2.11)

Натомість статистично незначущими є незалежні змінні такі як стать та наявність формального лідерства у кожній з фракцій та депутатських групах. Тож, наступним кроком було побудувати таку модель, яка обов'язково стала покращеною, а отже враховувала лише ті незалежні змінні, які справді є статистично значущими.

Таблиця 2.11

Результати регресійної моделі для визначення чинників, які визначають
однотайність під час голосувань

Likelihood Ratio Tests				
Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	548,937 ^a	0,000	0	
factionalism	548,937 ^a	0,000	0	
party_affiliation	556,217	7,279	2	,026
leader_formal	554,368	5,431	2	,066
leader_informal	557,797	8,860	2	,012
gender	551,170	2,233	2	,328
political_experience	548,937 ^a	0,000	0	
FIGs	594,619	45,682	2	,000
age	667,597	118,660	4	,000
factionalism * political_experience	558,479	9,542	2	,008

Джерело : обрахунки автора

Відповідно, для нової моделі було враховано лише незалежні змінні, які в попередній моделі вважались статистично значущими, з відкиданням таких незалежних змінних як вік так і формальність лідерства. Для нової моделі, було також проведено тест відношень правдоподібності (Likelihood Ratio Test) – результати подано у таблиці. За показниками Sig відповідної таблиці, можемо звернути увагу на те, що тепер усі змінні враховано як статистично значущі. Отже, дана модель підтверджує, що такі незалежні змінні як приналежність до фракції, членство в партії, наявність неформальних лідерів, вік, політичний досвід та приналежність до ФПГ справді є статистично значущими. Також взятий був до уваги, такий чинник, який ми можемо окреслити як згрупований, який є поєднанням таких факторів як приналежність до певної фракції та політичний досвід парламентаря. (Таблиця 2.12)

Таблиця 2.12

Результати регресійної моделі для визначення чинників, які визначають
однотайність під час голосувань

Likelihood Ratio Tests				
Effect	Model Fitting Criteria	Likelihood Ratio Tests		
	-2 Log Likelihood of Reduced Model	Chi-Square	df	Sig.
Intercept	315,290 ^a	0,000	0	
factionalism	386,357	71,066	2	,000
party_affiliation	328,298	13,008	2	,001
leader_informal	326,815	11,525	2	,003
political_experience	919,422	604,131	2	,000
FIGs	364,267	48,977	2	,000
age	446,534	131,244	4	,000

Джерело : обрахунки автора

Відповідно, коли врахованими у модель є лише ті незалежні змінні, які є статистично значущими можна відповідно отримати остаточний результат, який вказуватиме які саме чинники, є найважливішими у голосуванні за реформістські законопроекти, зокрема вказуватиме на прогнозований відсоток випадків коли народні депутати голосуватимуть «за» реформістські законопроекти. Відповідні результати нової остаточної моделі відображено у таблицях (Додатки Г, Д, Ж, З)

Беручи за основу прогнозовані результати, відображені у таблиці (Додаток Г) можемо чітко побачити, що з ймовірністю 86,6 % народні депутати, які входять до вікової групи 18-39 років, але не належать до жодної з ФПГ, без політичного досвіду не є формальним чи неформальним лідером фракції чи депутатської групи, але водночас є партійними та не фракційними голосуватимуть за реформістські законопроекти.

Щодо наступних варіантів, то з ймовірністю 94,1 %, народні депутати, які входять до вікової групи 18-39 років, але не належать до жодної з ФПГ, проте

мають політичний досвід і не є формальним чи неформальним лідером фракції чи депутатської групи, але водночас є партійними та фракційними голосуватимуть за реформістські законопроекти.

Якщо розглянути також прогнозований варіант моделі, щодо цієї ж вікової групи але із приналежністю до ФПГ, то з ймовірністю проголосувати за реформістські законопроекти у 97,8 % зможуть парламентарі, які ще не мають політичного досвіду, не є лідером (ні формальним, ні неформальним) у своїй фракції чи депутатській групі і відповідно є партійними та фракційними.

З ймовірністю проголосувати за прогресивні закони у 96,7 %, може бути альтернативою голосування для народних депутатів, які ще не мають досвіду участі в попередніх скликаннях, але є партійними та фракційними. Що стосується депутатів, які мають політичний досвід, але не є лідерами, проте є фракційними та партійними, можна стверджувати про ймовірність проголосувати за у 87 % випадків.

Якщо взяти до уваги ці ж самі характеристики, але з умовою, що народний депутат чи депутатка – матимуть при цьому формальне лідерство у конкретній фракції чи депутатській групі, то в такому випадку проголосують за з ймовірністю 81,5 %.

Наступний віковий вимір, які показав досить цікаві для дослідження результати, це зокрема ті індикатори, які стосуються народних депутатів 60-ти років і більше. Адже для них характерними є те, що якщо представники цієї вікової групи – не належать до ФПГ, до того ж мають політичний досвід, та не є лідером, є фракційними та партійними – утримуватимуться щодо голосування за законопроекти з ймовірністю 44,2 %, з невеликою різницею – 38,2 % утримуються і представники цієї вікової групи, які і належать до ФПГ.

Враховуючи, що така вікова група від 39-60 років, є найбільш представленою у IX скликанні, як і в принципі за попередніх скликань, тож

опишемо результати відповідної моделі більш детально саме щодо представників цього вказаного віку.

За таким індикаторами як не приналежність до ФПГ та відсутність попереднього досвіду участі в роботі попередніх скликань, коли не є лідером, не є фракційним, але є партійним, то ймовірність підтримки реформістських законопроектів буде дорівнювати 76,2 %. Значно більшим цей відсоток є у випадку, коли виступатимуть «за» з ймовірністю 93,9 % якщо не входять до жодної з партій та фракцій і при цьому не мають і політичного досвіду.

Проте, якщо не належать до ФПГ, маючи при цьому політичний досвід, але не будучи лідером, проте маючи партійну приналежність та відсутність фракційної приналежності як такої у голосуванні за реформістські законопроекти такі народні депутати будуть утримуватись з ймовірністю 61,6 %. Беручи до уваги формальних лідерів при цьому, можна стверджувати про ймовірність проголосувати за альтернативу «утримався» в 30,3 % випадків.

Чималий відсоток і тих, хто не будучи приналежним до будь-якої з ФПГ, але при цьому маючи політичний досвід, не будучи лідером, проте не фракційним та партійним утримається від голосування за відповідні законопроекти з ймовірністю 48,4 %.

Значно менший відсоток народних депутатів утримається в процесі голосування підтримати реформістські законопроекти з ймовірністю в 25,5% якщо це будуть представники ФПГ, які є партійними та формальними лідерами певної фракції чи депутатської групи.

Отже, досить важливим чинником, який визначатиме голосування за реформістські законопроекти є все ж вік народних обранців, тобто найчастіше молоді народні депутати виступають за підтримку проведення реформ в країні, враховуючи те, що IX скликання представлене чималою кількістю народних депутатів віком до 39 років, можемо спостерігати саме такий результат, а частіше утримуються від голосування за реформістські законопроекти представники

вікової групи 60 років і більше, цікавим аспектом є те, що вони обирають скоріше не альтернативу проголосувати «проти» а саме «утримався». Високою є однастайність підтримки реформістських законопроектів у випадку коли все ж молоді реформатори мають наявний політичний досвід, принаймні в роботі попередніх скликань, тоді також прогнозований відсоток голосування за реформи зростатиме.

Досить очевидним чинником, який впливає на рівень однастайності реформістських законопроектів народними депутатами є приналежність до ФПГ, саме в побудованій моделі мультиномінальної логістичної регресії для визначення чинників, які впливали на однастайність у IX скликанні цей чинник вважається статистично значущим, що в свою чергу, дає можливість зробити висновки про те, що представників ФПГ саме у IX скликанні ВРУ є набагато більша кількість ніж була наприклад у попередньому VIII скликанні. Народні обранці, які не належать відповідно до таких груп, зі значно більшою ймовірністю підтримуватимуть прийняття реформістських законопроектів під час голосувань. Ще одним аспектом, для цього скликання є парійна приналежність, адже народний обранець, який приналежний до певної політичної партії з більшою ймовірністю голосуватиме за реформістські законопроекти.

Порівнюючи результати регресійної моделі для обох скликань, важливим чинником для обох скликань виступає саме вік, зокрема вікова група 18-39 років, досить високі показники однастайності щодо реформістських законопроектів спостерігаються в обох скликаннях саме у депутатів - представників цієї групи. Таким досить важливим чинником є також, чи є конкретний народний депутат формальним лідером фракції чи депутатської групи, адже в обох скликаннях відсоток голосування за реформи був у цих парламентарів високим.

Приналежність до політичної партії скоріше відіграє важливу роль для нинішнього скликання, адже для VIII скликання, враховувалось представництво у фракції більше, ніж приналежність до політичної партії. Проте для обох скликань можна помітити цікавий аспект – якщо народний обранець не є

приналежним ні до партії, ні до фракції, це очевидно впливає на збільшення ймовірності голосування за реформістські законопроекти. Для обох скликань частка народних депутатів, які не входили до жодної з партій так як і те, що були позафракційними є досить малою, а вважається що саме ці представники парламенту голосуватимуть за прийняття реформістських законопроектів.

Неабияку роль відіграє також наявність політичного досвіду, адже для обох скликань його відсутність у поєднанні з такими характеристиками як формальне лідерство, приналежність до фракції чи до вікової групи 39-60 років значно підвищує ймовірність що ці депутати голосуватимуть за.

Найчастіше альтернатива «утримався» під час голосування за реформістські законопроекти є характерною для представників обох скликань, але тих, які входять до вікової групи 60-ти років і більше, а також які мають попередній політичний досвід. Поясненням цьому може бути їх участь у ФПГ, адже більшість саме до них і належить, а також те, що старші політики все ж не завжди підтримують зміни в країні.

2.3. Мережеві зв'язки у фракціях та депутатських групах VIII та IX скликань

Враховуючи, те що в українському парламенті впродовж кожної каденції існує чимало неформальних зв'язків, можна окреслити певні мережі на основі цих зв'язків. Досить часто такі мережі можна визначати на основі співавторства за певні законопроекти, або ж за фактом спільного голосування, власне саме за допомогою таких маркерних голосувань визначаються ключові зв'язки між парламентарями.

В нашому дослідженні, ми вивчали результати поіменних голосувань за реформістські законопроекти, власне вони і стали важливими для окреслення цих зв'язків, між тими депутатами, які входять до складу неформальних мереж. Саме у голосуваннях за реформістські законопроекти помічаються такі зв'язки,

які могли бути не помітними на приклад під час голосування за інші законопроекти та постанови.

Важливим було дізнатись також про наявність таких мережеских зв'язків з журналістських розслідувань, адже це дозволить звернути увагу на потенційну кількість таких мереж у складі кожної фракції. В деяких статтях не є конкретно визначено щодо окремих учасників в певній мережі, тому використовуючи результати поіменних голосувань спробуємо окреслити за допомогою побудованих графів ці мережі.

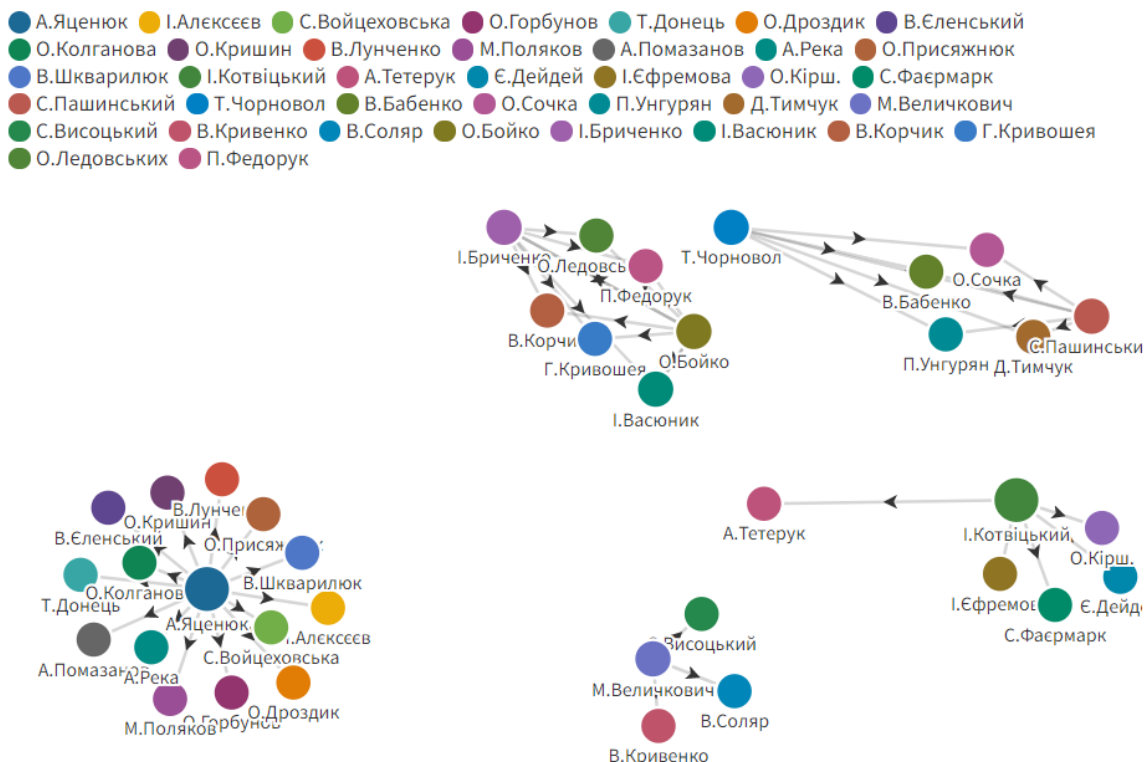
Розпочнемо з неформальних мереж VIII скликання, фракція політичної партії «Народний фронт» продемонструвала найвищий рівень одностайності у підтримці реформістських законопроектів, тож можна перевірити нашу гіпотезу про відповідну децентралізацію всередині фракції та рівнем одностайності у голосуванні за відповідні законопроекти.

Видання «Української Правди» підготувало в 2016 році відповідний матеріал про представників фракції «Народного фронту»⁴¹ щонайменше виокремлюючи п'ять таких внутрішніх мереж всередині фракції, до першої відносяться неформальної структури всередині фракції належать депутати, які безпосередньо виступали під керівництвом формального лідера партії «Народний фронт» - А.Яценюка. До цієї групи входять такі депутати : І.Алексєєв, С.Войцеховська, О.Горбунов, Т.Донець, О.Дроздик, В.Єленський, О.Колганова, О.Кришин, В.Лунченко, М.Поляков, А.Помазанов, А.Река, О.Присяжнюк, В.Шкаврилук. Існування цієї групи і підтвердилось на практиці. (Рис.2.3)

⁴¹ П'ять стовпів «Народного фронту». *Українська Правда*. URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/11/1/7125375/> (Дата звернення 2.10.2021)

Рисунок 2.3

Співпраця депутатів фракції політичної партії «Народний фронт» у VIII скликанні

Джерело : складено автором

Окрім, цієї мережі формального лідера, також присутні мережі неформальних лідерів фракції таких як І.Котвіцького, С.Пашинського та Т.Чорновол, а також О.Бойко та М.Величковича. Голосування представниками цих внутрішніх груп за реформістські законопроекти були однаковими, що дає змогу стверджувати про практичну наявність цих груп всередині фракції. Загалом кількість цих груп не є великою, а показник однотайності для цієї фракції був досить високим.

Також, високим був показник однотайності і для фракції політичної партії «Блок Петра Порошенка». Проте, найчисельнішими внутрішніми групами цієї фракції вважається група під керівництвом І.Кононенка, досить важливого бізнес-партнера П.Порошенка, до складу цієї групи, входить чимало представників фракції, проте практично, враховуючи голосування за

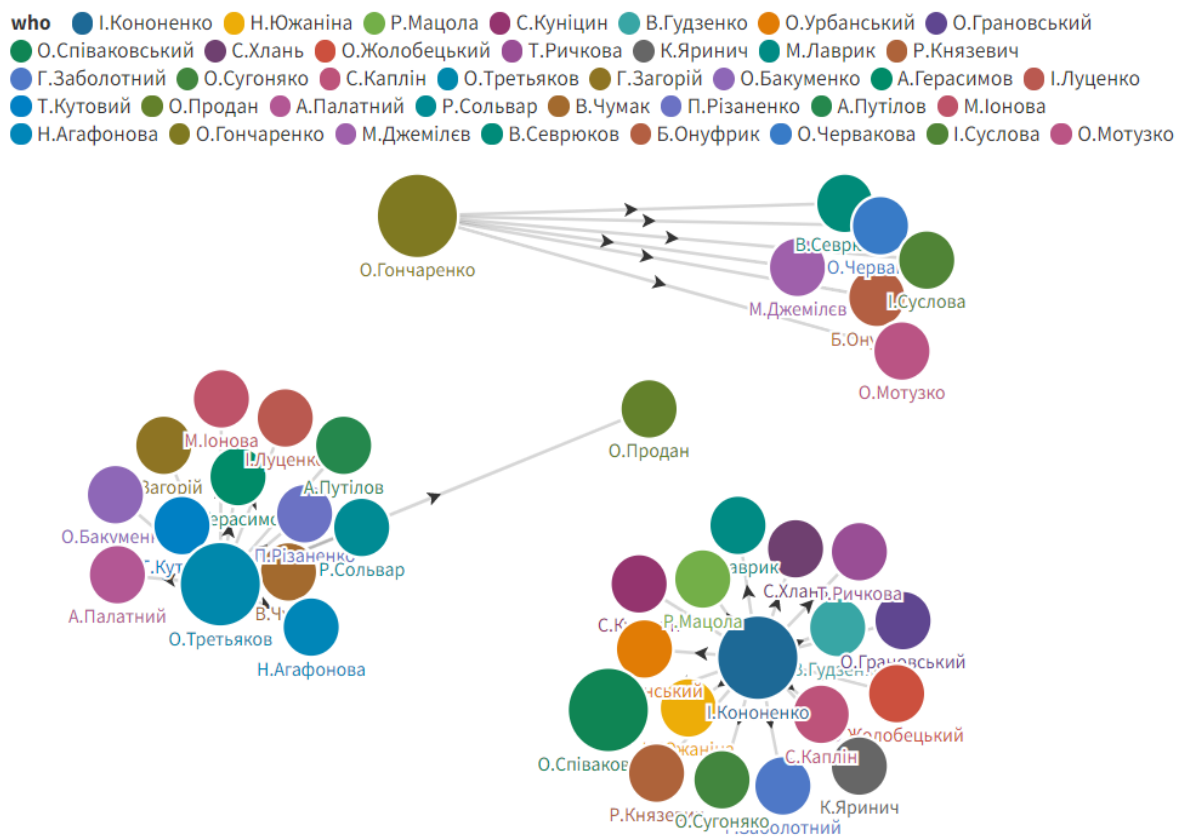
реформістські законопроекти туди входять : Н.Южаніна, Р.Мацола, С.Куніцин, В.Гудзенко, О.Урбанський, О.Грановський, О.Співаковський, С.Хлань, О.Жолобецький, Т.Ричкова, К.Яриніч, М.Лаврик, Р.Князевич, Г.Заболотний, О.Сугоняко, С.Каплін. Також чітко прослідковується наявність внутрішньої групи під керівництвом О.Третьякова, якого з представниками тієї групи, об'єднує спільний бізнес, а також інші представники, але теж бізнесових інтересів, чітко також відслідковується голосування цією неформальною мережею неспхально стосовно прийняття реформістських законопроектів у сфері бізнесу. Медійною, так називають ще одну неформальну мережу всередині фракції «БПП», під керівництвом О.Гончаренка, до її складу також входять : М.Джемільєв, В.Севрюков, Б.Онуфрик, О.Червакова, І.Суслова, О.Мотузко.

Варто також зауважити, щодо ще однієї внутрішньої групи, яку автори Української правди, називають групою «УДАР»⁴² це пов'язано з об'єднанням політичної сили «Удар» з політичною партією «Блок Петра Порошенка», проте в цьому випадку, враховуючи результати поіменних голосувань саме за законопроекти, які за змістом є реформістськими, представники цієї неформальної мережі не відзначались підтримкою одних і тих же альтернатив, як попередні описані групи, тому ми не будували окремих напрямлених графів щодо цієї неформальної мережі, оскільки не було виявлено саме цього факту спільних голосувань. (Рис.2.4.)

⁴² Організовані партійні групи. Хто насправді керує БПП. *Українська правда*.
 URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/10/19/7124153/> (Дата звернення 2.10.2021)

Рис.2.4.

Співпраця депутатів фракції політичної партії «БПП» у VIII скликанні

Джерело : складено автором

Внутрішні мережі також наявні всередині такої фракції політичної партії як «Опозиційний блок»⁴³ хоча вона є менш чисельною ніж попередні фракції, проте в ній теж деякі депутати очолювали неформальні групи. Саме ця фракція найбільше є поділеною на такі мережі, тобто це чи не єдина фракція, щодо знаходження мережових зв'язків у якій не виникає сумнівів у їх наявності. Неформальним керівником так званої «ахметівської» групи вважається О.Вілкул, також до цієї групи входять такі депутати Ю.Воропаєв, А.Мартовицький, М.Добкін, Д.Добкін, Т.Бахтєєва, В.Новинський. Проте це чи не єдина внутрішня група, представлена у фракції, яка виступає за захист

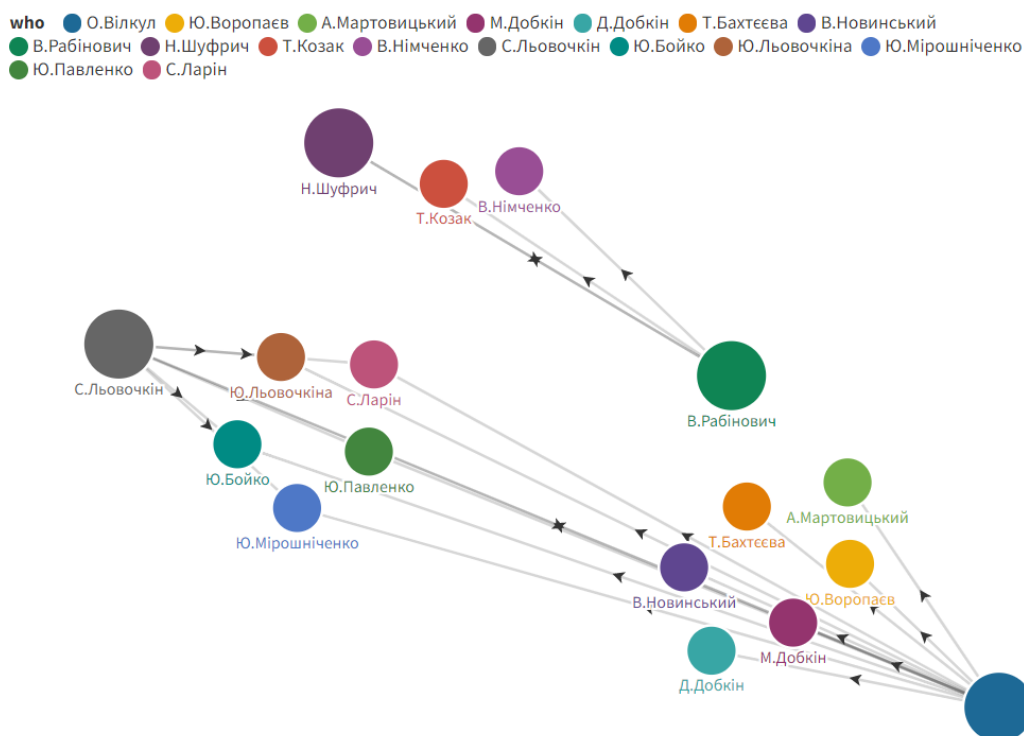
⁴³ Опозиційний блок. Чи тоне рятівне коло экс-регіоналів? *ЧЕСНО*.

URL : <https://www.chesno.org/t/87/opositionblock.html> (Дата звернення 2.10.2021)

інтересів олігарха Р.Ахметова, відповідно до голосувань, чітко відслідковується, що так само як і попередня група часто голосує внутрішня група під керівництвом С.Льовочкіна, а до цієї групи входять Ю.Бойко, Ю.Льовочкіна, Ю.Мірошніченко, Ю.Павленко, С.Ларін. Незначною групою, проте представлені всередині інтереси також і В.Медведчука, до складу цієї групи фракції входять : В.Рабінович, Н.Шуфріч, Т.Козак, В.Німченко. Незважаючи на відносно невеликий поділ фракції на внутрішні групи, це призвело до низької підтримки саме альтернативи «за» під час голосування. (Рис.2.5)

Рисунок 2.5

Співпраця депутатів фракції політичної партії «Опозиційний блок» у VIII скликанні

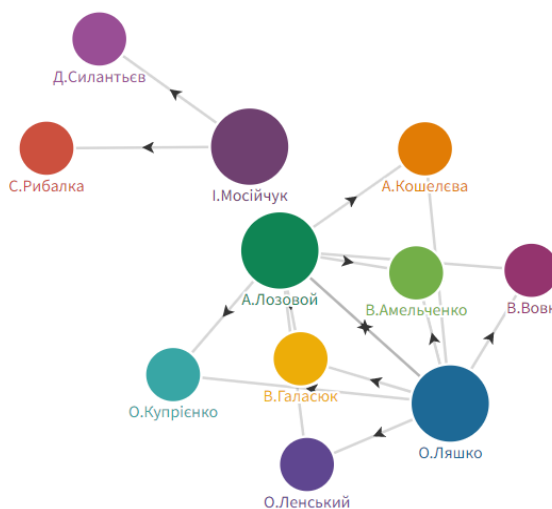
Джерело : складено автором

Також, досить високий індекс одностайності прослідковувався за фракцією політичної партії «Радикальна партія О.Ляшка». Чимало журналістських розслідувань вказують здебільшого на мережеві зв'язки міжфракційного характеру, зокрема те, що формальний керівник фракції –

О.Ляшко був пов'язаний у голосуваннях з керівниками інших фракцій, зокрема коли голосування стосувались законопроектів сфери бізнес-середовища. Проте, враховуючи наявність поіменних голосувань за реформістські законопроекти всередині фракції, з використанням графів, відобразимо найбільш виражені зв'язки між депутатами цієї фракції. Тож, можемо побачити, що найбільше між собою, на основі результатів цих голосувань, пов'язані І.Мосійчук, С.Рибалка та Д.Силантьєв. Поясненням цьому є те, що ці депутати мають співавторство у багатьох поданих законопроектах. Враховуючи, чисельність фракції, решта результатів голосувань є такою як у її голови фракції О.Ляшка, такі ж альтернативи під час голосування підтримують В.Галасюк, В.Амельченко, В.Вовк, О.Купрієнко, А.Кошелева, О.Ленський. Неформальним керівником цієї фракції також вважають А.Лозового. (Рис.2.6)

Рисунок 2.6

Співпраця депутатів фракції політичної партії «РПЛ» у VIII скликанні

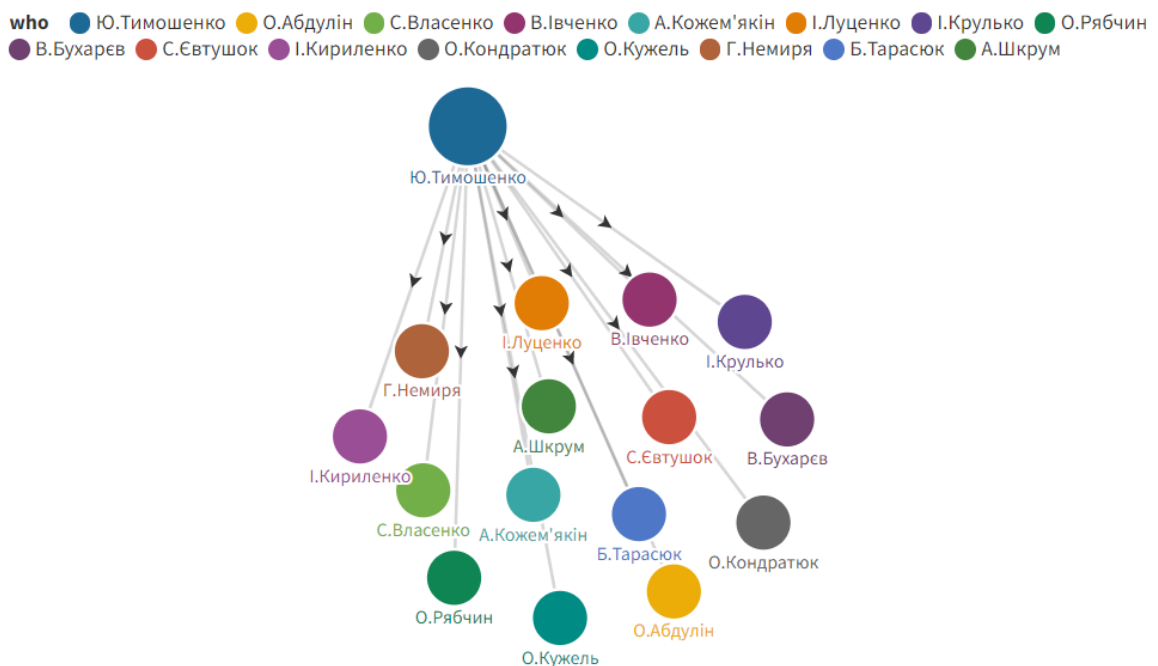
Джерело : складено автором

Досить складним завданням виявилось описати мережеві зв'язки у фракції політичної партії ВО «Батьківщина», адже виявити за голосуваннями

неформальних лідерів мереж всередині фракції майже неможливо. Загалом, тенденція голосування прослідковується за голосуванням формального керівника фракції – Ю.Тимошенко, наприклад її відсутність часто призводить до саботувань рішень фракцією або голосувань за альтернативу «утримався». Це може бути підтвердженням такої форми вияву одностайності як дисциплінованість. (Рис.2.7)

Рисунок 2.7.

Співпраця депутатів фракції політичної партії ВО «Батьківщина» у VIII скликанні

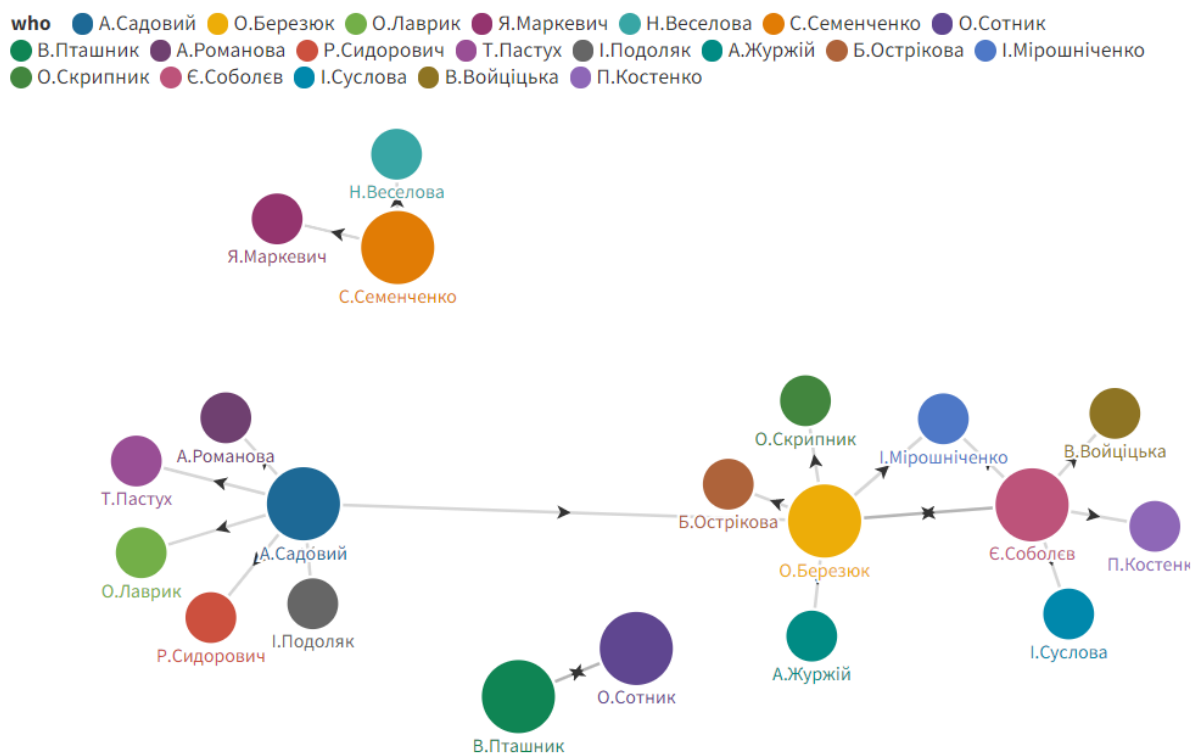
Джерело : складено автором

Розподіл на неформальні мережі відбувся також у представників фракції політичної партії Об'єднання «Самопоміч», зокрема за результатами голосувань спостерігається наявність таких трьох внутрішніх груп : осіб, які є наближеними до самого А.Садового, такі депутати О.Березюк, О.Лаврик, А.Романова, Р.Сидорович, Т.Пастух, І.Подольак. Окрім цього також група, де неформальним лідером є С.Семенченко та решта народних обранців цієї фракції, які за розслідуваннями УП є депутатами-перебіжчиками з інших фракції –Н.Веселова,

Я.Маркевич. На практиці прослідковується, що ці народні обранці голосують одностайно в межах голосування їхньої внутрішньої групи. Варто зазначити, що для фракції характерними є представники також експертного середовища, зокрема РПП (громадська спілка - Реанімаційний пакет реформ) – це О.Сотник та В.Пташник, неформальним лідером цього угруповання була Г.Гопко, яка згодом вийшла з фракції. (Рис.2.8)

Рисунок 2.8.

Співпраця депутатів фракції політичної партії Об'єднання «Самопоміч» у VIII скликанні

Джерело : складено автором

Також досліджуючи голосування, можна виокремити і наявність певної кількості представників цієї фракції, які голосували за законопроекти, які стосувались бізнес-середовища досить неоднозначно, тобто не було досягнуто все ж одностайності, ймовірно, що ці депутати представляють власні бізнесові

інтереси, неформальним лідером цієї внутрішньої групи є О.Березюк, а також до її складу належать – А.Журжій, Б.Острікова, І.Мірошніченко, О.Скрипник. Існує ще одна група перебіжчиків з політичної партії «Воля»⁴⁴ які приєдналися до політичної партії Об'єднання «Самопоміч», а згодом і потрапили до парламенту VIII скликання, це такі народні депутати як Є.Соболев, І.Суслова, В.Войціцька, П.Костенко, І.Мірошніченко. Відслідковуючи на основі голосувань за реформістські законопроекти тенденцію голосувань цього внутрішнього формування фракції – помітними є однакові результати цих голосувань за певні законопроекти.

Поіменні голосування представників депутатської групи «Воля народу» свідчать про не підтримку в цілому усіх 87 реформістських законопроектів, які були прийняті під час діяльності VIII скликання. Альтернативою, яка найчастіше була обрана цими депутатами це «не голосував». Найбільше цією депутатською групою не підтримуються ті законопроекти, які стосуються монетарної сфери та бізнес-середовища. Я. Москаленко вважається як формальним так і не формальним представником цієї депутатської групи. (Рис.2.9)

Ще однією депутатською групою VIII скликання є депутатська група «Відродження». Ця депутатська група за активністю голосування, як і попередня, народні депутати від цієї групи, або були відсутні або не голосували взагалі за прийняття реформістських законопроектів. Проте формальним лідером є В.Бондар, натомість частіше всього неформальним називають В.Хомутинікі⁴⁵. Це також працює і в такій практичній площині як голосування, оскільки відсутність В.Хомутинікі досить часто супроводжується відсутністю і інших представників депутатської групи. Також варто додати, що альтернативу «не голосувати» обирають такі народні депутати: О.Біловол, В.Зубик, В.Кацуба,

⁴⁴ Організовані партійні групи. Самотня Самопоміч. *Українська Правда*.

URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/11/22/7127578/> (Дата звернення 15.10.2021)

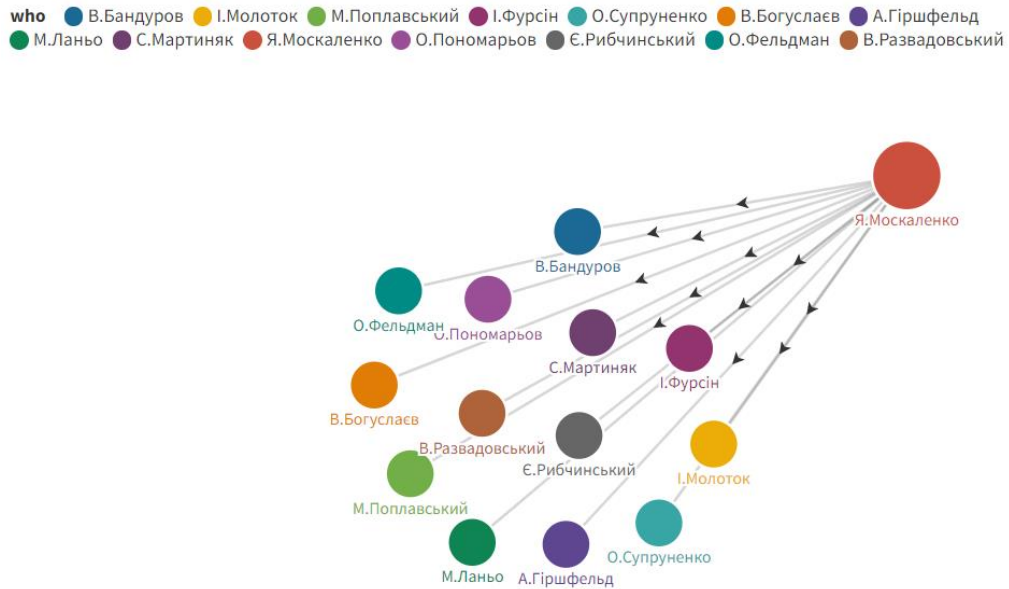
⁴⁵ Відродження з Хомутинікім і без. *Українська Правда*.

URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2017/09/22/7155980/> (Дата звернення 15.10.2021)

А.Ільюк. Саме А.Ільюк вважається ще одним неформальним лідером всередині цієї групи. (Рис.2.10)

Рисунок 2.9

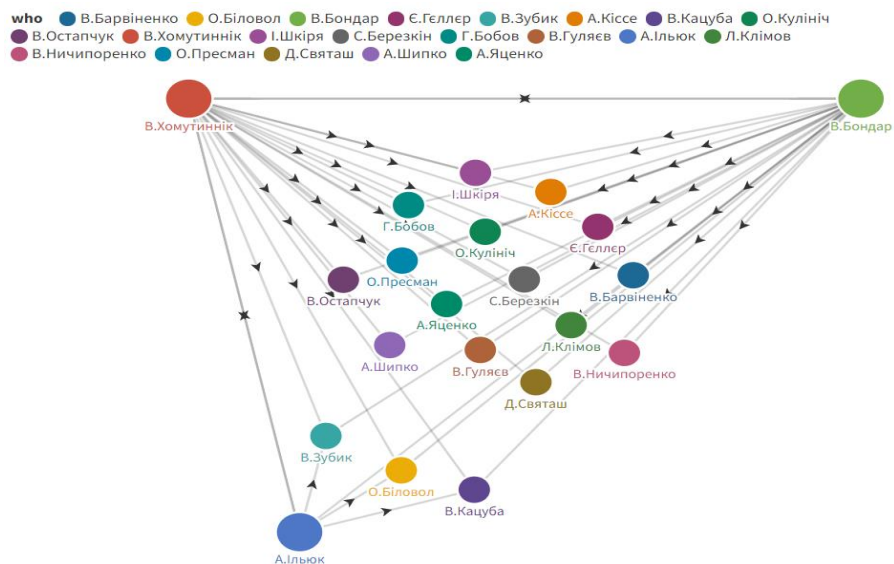
Співпраця депутатів групи «Воля народу» у VIII скликанні

Джерело : складено автором

Рисунок 2.10

Співпраця депутатів групи «Відродження» у VIII скликанні

В парламенті IX скликання суттєво змінилась фракційна конфігурація, вперше з часів незалежності України утворилась монобільшість від політичної

партії «Слуга народу». На початку своєї діяльності ця фракція демонструвала найвищі показники одностайності, порівнюючи з іншими фракціями щодо прийняття реформістських законопроектів, адже значення індексу одностайності Хікса майже дорівнювало 1 (0,98). Враховуючи що фракція є чисельною, вона складається з великої кількості внутрішніх груп, чимало неформальних лідерів прагнуть лобіювати інтереси тих осіб, які зацікавлені у фінансуванні цих внутрішньо-фракційних представників. Розглянемо як на практиці голосують внутрішні групи та які саме неформальні зв'язки характерні для провладної фракції.

Перша внутрішня мережа представлена медійниками, за текстами розслідувань видання *Українська Правда*⁴⁶ чимала кількість парламентарів під керівництвом О.Ткаченка голосує за відповідні законопроекти, помітне сумісне таке голосування в лідера групи з такими депутатами : М.Бужанським, О.Куницьким, О.Василевською-Смаглюк, І.Фрісом. Наступна внутрішня група представляє неформальну мережу зв'язків таких депутатів : Д.Соломчука, М.Павлюка, О.Марусяка, В.Колюха, О.Савченко, Б.Торохтія, О.Горобця, С.Буніна, М.Павліша, О.Лиса, О.Гринчука, М.Галушко, О.Леонова, О.Ковальчука. Неформальним лідером цієї групи виявився М.Павлюк, близький родич «зовнішнього» наставника цієї групи, бізнесмена І.Павлюка. Третьою внутрішньою групою вважається неформальна група інтересів І.Коломойського, за статтями-розслідуваннями руху ЧЕСНО⁴⁷ чимало народних депутатів входять до цієї групи, нам вдалось виокремити саме таких депутатів, які підтримували ті ж альтернативи голосування що і неформальний лідер цієї групи – М.Березін. Це народні депутати – А.Ковальов, В.Бородін, С.Демченко, О.Дунда, М.Зуєв, К.Касай, А.Ляшенко, О.Мовчан, К.Нестеренко, Е.Прощук, В.Рубльов, О.Трухін, С.Северин, Д.Чорний, Б.Яременко. Усі законопроекти, які стосуються

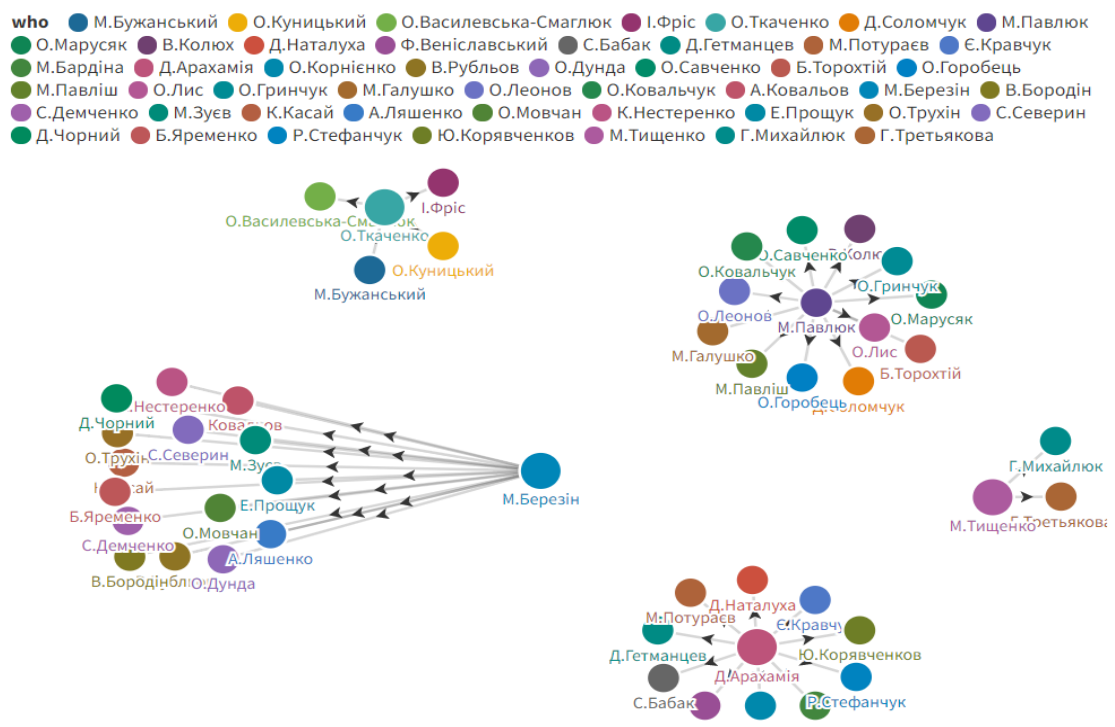
⁴⁶ Скільки депутатів Коломойського залишилось у «Слuzі народу»? *Українська Правда*.
URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/03/4/7285446/> (Дата звернення 16.10.2021)

⁴⁷ Привид «групи Коломойського» : хто намагається хитати човен монокоаліції? *Українська Правда*.
URL : <https://www.chesno.org/post/3687/> (Дата звернення 16.10.2021)

реформування банківського сектору не були підтримані цією внутрішньою групою. Четвертою внутрішньою неформальною групою вважається так звана «президентська», оскільки туди входять лобісти та особи близького оточення В.Зеленського, неформальним лідером цієї групи і водночас формальним лідером всієї фракції є Д.Арахамія. Також до групи входять : Р.Стефанчук, Д.Наталуха, Ф.Веніславський, С.Бабак, Д.Гетманцев, П.Потураєв, М.Бардіна, Є.Кравчук, О.Корнієнко, Ю.Корявченков. На практиці, саме ці депутати голосують за законопроекти, суб'єктом подання яких є президент. Ще неформальні зв'язки під час голосування нами було виявлено між такими народними депутатами – М.Тищенко, Г.Михайлюк та Г.Третяковою. (Рис.2.11)

Рисунок 2.11

Співпраця депутатів фракції політичної партії «Слуга народу» у IX скликанні

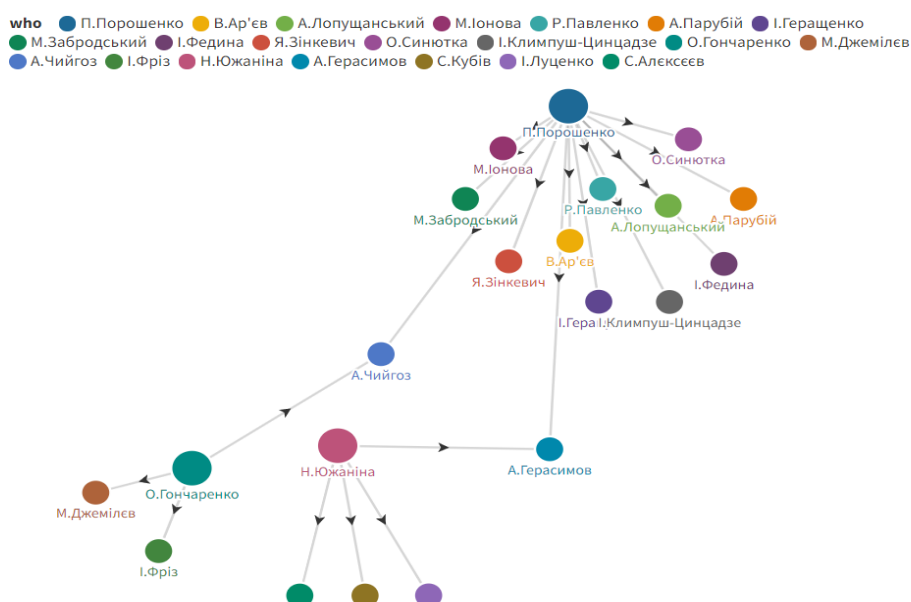
Джерело : складено автором

Ще однією фракцією IX скликання, яка не менш одностайно підтримує реформістські законопроекти – фракція політичної партії «Європейська солідарність». Враховуючи, що склад цієї фракції змінився, порівнюючи з попереднім скликанням, як і змінилась її чисельність, змінились також і лідери

всередині новоутворених груп. Мережеві зв'язки першої розпочинаються з П.Порошенка, який вважається неформальним лідером⁴⁸ та поширюються на таких народних депутатів, відповідно до наявних результатів голосувань : В.Ар'єва, А.Лопущанського, М.Іонової, А.Герасимова, Р.Павленка, А.Парубія, І.Геращенко, М.Забродського та І.Федини, Я.Зінкевича, О.Синютки, А.Чийгоза, І.Климуш-Цинцадзе. Варто відзначити той факт, що відсутність П.Порошенка під час роботи у сесіях призводить до відсутності і цих представників групи значною мірою, а також часто група не підтримує законопроектів, які пов'язані з питаннями, що входять до сфери бізнесу. (Рис 2.12)

Рис.2.12

Співпраця депутатів фракції політичної партії «Європейська солідарність» у IX скликанні

Також існує група, наставником якої є О.Гончаренко, до неї входять – М.Джемільєв, А.Чийгоз, І.Фріз. Помітною є не підтримка законопроектів, які мають вплив на бізнес, такими народними депутатами, як Н.Южаніною,

⁴⁸ Рентген бізнес-інтересів кандидатів від «Європейської солідарності». *Mind X-Ray*.

URL : <https://mind.ua/publications/20199782-mind-x-ray-rentgen-biznes-interesiv-kandidativ-vid-evropejskoyi-solidarnosti> (Дата звернення 18.10.2021)

А.Герасимовим, С. Кубів, І.Луценко, С.Алексєєвим, саме на підставі цього можемо виокремити ще одну внутрішню групу всередині фракції.

За рівнем однотайності щодо прийняття реформістських законопроектів до фракції «ЄС» близькою є фракція політичної партії ВО «Батьківщина». Неформальним лідером та формальним цієї фракції незмінно залишається Ю.Тимошенко, як і попереднього скликання, визначити інших неформальних лідерів за результатами голосувань не вдалось, але помітним є той факт, що однаково голосують С.Тарута та М.Волинець, а також А.Лабунська і В.Кабаченко та О.Кучеренко. (Рис.2.13)

Рис.2.13

Співпраця депутатів фракції політичної партії ВО«Батьківщина» у IX скликанні

who ● Ю.Тимошенко ● С.Тарута ● М.Волинець ● А.Лабунська ● В.Кабаченко ● О.Кучеренко ● О.Абдулін
● К.Бондарев ● С.Власенко ● В.Данілов ● В.Дубіль ● С.Євтушок ● В.Івченко ● А.Кожем'якін ● І.Крулько
● О.Мейдич ● В.Наливайченко ● Г.Немиря ● С.Соболев ● М.Цимбалюк ● А.Яценко ● А.Шкрум

Джерело : складено автором

Фракція новоутвореної політичної партії «Голос» теж впродовж першого року роботи демонструвала високі показники однотайності, наразі фракція є децентралізованою, тому визначення внутрішніх зв'язків вважається

акутальним. Загалом фракція є поділеною на дві неформальні групи, одну з них очолює формальний керівник фракції Я.Железняк, також до неї входять Л.Василенко, Ю.Клименко, Р.Костенко, О.Макаров, А.Осадчук, С.Рахманін, Я.Руцишин, К.Рудик, І.Совсун, що і підтверджують результати голосувань. До другої – опозиційної дещо до першої, входять такі народні обранці Я.Юрчишин, Р.Лозинський, О.Устінова, Н.Піпа, Г.Васильченко, С.Бобровська, О.Стефанишина, В.Цабаль, ця внутрішня група керується Я.Юрчишином. (Рис.2.14)

Рис.2.14

Співпраця депутатів фракції політичної партії «Голос» у IX скликанні

who ● Я.Железняк ● Л.Василенко ● Ю.Клименко ● Р.Костенко ● О.Макаров ● А.Осадчук ● С.Рахманін
 ● Я.Руцишин ● К.Рудик ● І.Совсун ● Я.Юрчишин ● Р.Лозинський ● О.Устінова ● Н.Піпа ● Г.Васильченко
 ● С.Бобровська ● О.Стефанишина ● В.Цабаль

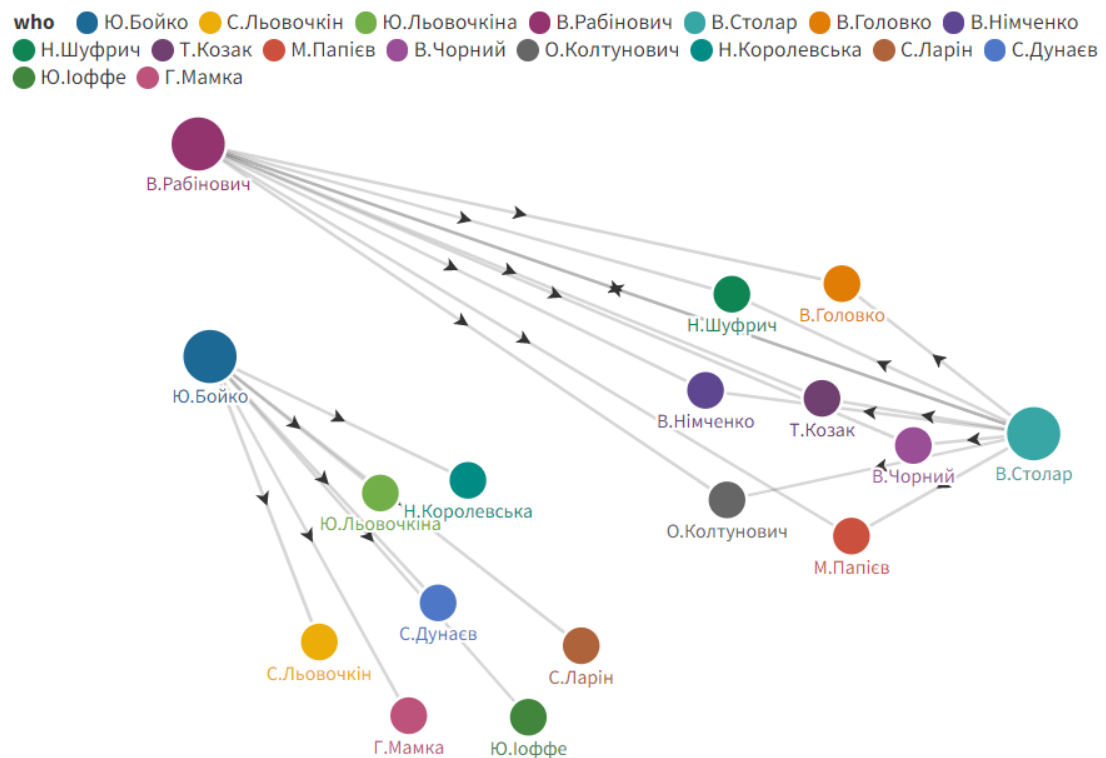
Джерело : складено автором

Найменші показники однотайності серед усіх фракцій парламенту належать фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя». Чимало внутрішніх груп теж відслідковується у цій фракції, зокрема неформальна група представлена Н.Королевською, С.Льовочкіним, Ю.Льовочкіною, С.Ларіним, С.Дунаєвим, Ю.Іоффе, Г.Мамкою, неформальним керівником цієї групи є Ю.Бойко. Що стосується інших неформальних груп, варто зазначити, що деякі з них перетинаються у сумісності не підтримки реформ, базуючись все ж на

бізнесових інтересах⁴⁹, а також фінансуванням цієї неформальної групи займається В.Медведчук. Це група де неформальними лідерами є В.Рабінович та В.Столар, а до самої групи входять – В.Головко, В.Німченко, Н.Шуфрич, Т.Козак, М.Папієв, В.Чорний, О.Колтунович. (Рис.2.15)

Рис.2.15

Співпраця депутатів фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя» у IX скликанні

Джерело : складено автором

Єдиною депутатською групою IX скликання є депутатська група «Довіра». На відміну від депутатських груп попереднього скликання ця група демонструє досить високий показник однотайності – поясненням цьому є активна співпраця між представниками депутатської групи та народними депутатами фракції політичної партії «Слуга народу». Формальним лідером є О.Кулініч, також до

⁴⁹ Рентген бізнес-інтересів кандидатів від «ОПЗЖ». *Mind X-Ray*.

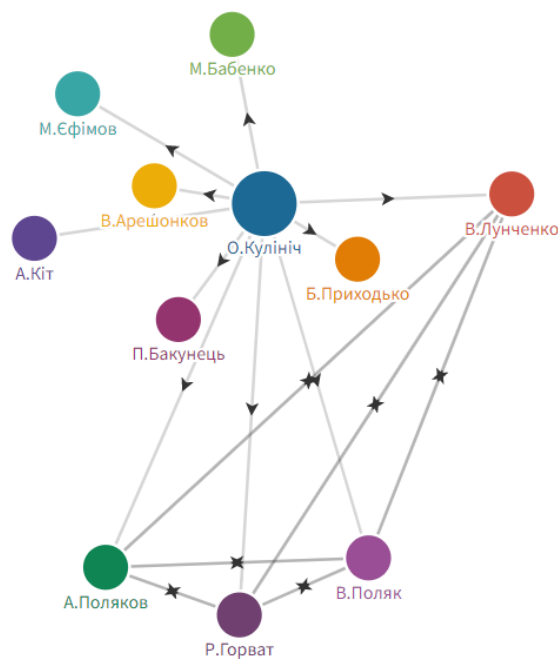
URL : <https://mind.ua/publications/20199675-mind-x-ray-rentgen-biznes-interesiv-kandidativ-vid-opozitsijnoyi-platформи-za-zhittya-ch-2> (Дата звернення 18.10.2021)

його неформальної групи належать такі депутати – В.Арешонков, М.Бабенко, П.Бакунець, М.Єфімов, Б.Приходько та А.Кіт, досить сумісними є результати їх голосувань. Неформальні зв'язки підкріплюються результатами голосувань в таких народних депутатів – А.Полякова, Р.Горвата, В.Лунченка, В.Поляка, ймовірно їх об'єднує лобізм інтересів когось з політиків, які належать до інших фракцій. (Рис.2.16)

Рисунок 2.16

Співпраця депутатів депутатської групи «Довіра» у IX скликанні

who ● О.Кулініч ● В.Арешонков ● М.Бабенко ● П.Бакунець ● М.Єфімов ● Б.Приходько ● А.Кіт ● А.Поляков
● Р.Горват ● В.Лунченко ● В.Поляк

Джерело : складено автором

Отже, існування неформальних внутрішніх груп всередині фракції дійсно підтверджується голосуваннями за реформістські законопроекти, варто зазначити, що кожна фракція як VIII так і IX скликання представляє собою мережу різних внутрішніх груп, особливістю яких є те, що народні депутати, представники цих угруповань зазвичай лобіюють інтереси когось з осіб, які не є

безпосередньо в парламенті, але мають власні інтереси щодо певного законопроєкту.

Також, нам вдалось більш чіткіше окреслити склад кожної з мереж, адже журналістські матеріали лише окреслювали існування цих зв'язків на основі бізнес-зацікавлень, які могли виникати між учасниками цих внутрішніх груп, або під час лобіювання інтересів осіб ззовні, які не входять до складу жодної з фракцій парламенту. Тож, результати голосувань за реформістські законопроєкти, в цьому випадку дозволили емпірично перевірити наявність таких зв'язків.

Важливу роль у внутрішніх групах всередині фракції як і в депутатських групах відіграють їх лідери, саме ці неформальні керівники досить часто задають альтернативу голосування для всієї групи в цілому. Наша гіпотеза, про зв'язок між децентралізованістю фракції/депутатської групи та її однотайністю щодо прийняття саме реформістських законопроєктів в українському парламенті, частково підтвердилась, оскільки попри наявність близько п'яти внутрішніх груп всередині однієї фракції, цим фракціям («Народний Фронт» у VIII скликанні та «Слuzі народу» у IX), вдавалось зберігати високий рівень однотайності у голосуванні за ці законопроєкти, проте також досить високим був рівень підтримки цих законопроєктів і такими фракціями, які були малочисельними як і кількість внутрішніх груп всередині цих фракцій.

ВИСНОВКИ

В науковій роботі ми визначили, що саме використання поняття одностайності є найкращим для розуміння того, яким є рівень підтримки реформістських законопроектів фракціями та депутатськими групами українського парламенту.

Найкращим інструментом для визначення цієї одностайності є все ж індекс Хікса або індекс згоди, адже інші наявні досить часто можуть не враховувати усіх альтернатив голосування. Найбільш одностайно голосувала за реформістські законопроекти у VIII скликанні фракція політичної партії «Народний фронт», а найменш одностайно голосували позафракційні. В IX скликанні найбільш одностайно голосують народні депутати фракції політичної партії «Слуга народу», а найменш одностайно як і в попередньому скликанні – позафракційні. Для депутатських груп VIII скликання характерною є не підтримка реформістських законопроектів, адже альтернативи найчастіше підтримувані цієї фракцією це «утримався» або «не голосував», проте депутатська група, яка представлена в IX скликанні досить часто сумісно голосує за реформістські законопроекти з фракцією політичної партії «Слуга народу», тому показник одностайності досить високий.

Метою наукової роботи було визначити чинники, які найбільше впливають на одностайність під час голосування за реформістські законопроекти.

З використанням регресійних моделей, нам вдалось визначити що з усіх чинників, які були зазначені як потенційні, не мають впливу – стать народного депутата, а також його формальне управління фракцією чи депутатською групою. Також, не має впливу такий чинник, який можна назвати, згрупованим, що поєднує в собі наявність політичного досвіду народного обранця та неформальне керівництво внутрішньою групою всередині фракції чи депутатської групи. Такі чинники як вік, наявність політичного досвіду, лідерство (неформальне), приналежність до фракції, приналежність до

політичної партії та не причетність до фінансово-промислових груп впливають на прийняття реформістських законопроектів.

Варто зауважити, що відповідно до регресійної моделі, з досить високою ймовірністю майже 95 % саме народні депутати, які є представниками вікової групи 18-39 років обиратимуть альтернативу голосування «за», коли зміст законопроекту стосуватиметься реформ, цей чинник відіграє важливу роль для обох скликань. Окрім того, відсоток ймовірності значно зростатиме коли до чиннику віку також додадуться такі чинники як наявність політичного досвіду та не приналежність до ФПГ. Ті народні депутати, які входять до вікової групи 39-60 років теж з відносно високим відсотком ймовірності голосуватимуть за проведення реформ в країні, а саме 87,5%. Важливо додати, що і цей відсоток буде зростати, коли наявними є такі чинники як не приналежність до фінансово-промислових груп, не перебування у ролі формального чи неформального лідера фракції чи депутатської групи.

В VIII скликанні, з ймовірністю 10,9 % у голосуванні за реформістські законопроекти утримувались народні депутати, які були представниками такої вікової групи як 60 і більше років. Цікавим є результат, що саме з ймовірністю 83,5 % парламентарі цієї вікової групи, проте будучи не партійними, не маючи досвіду роботи в інших скликаннях все ж висловлюватимуть одностайну підтримку щодо реформ. Для IX скликання, саме для цієї вікової групи, результат значно відрізняється, адже альтернативу «утримався» відповідно до регресійної моделі обиратиме 32,1 % хоча, при цьому важливим врахування наступних факторів: приналежність до фракції, членство в партії та причетність до ФПГ, а також наявність політичного досвіду. Лише з ймовірністю 58,6% для цієї вікової групи буде характерною підтримка процесу реформування, але в сукупності з такими чинниками як приналежність до політичної партії, але не фракції, відсутність політичного досвіду та не приналежність до ФПГ.

Досить цікавими виявились результати щодо такого чинника як формальне та неформальне лідерство. Саме формальні лідери з високою ймовірністю,

беруть участь у підтримці реформістських законопроектів, натомість відсоток для неформальних лідерів фракцій чи депутатських груп очевидно є нижчим.

Наша гіпотеза, щодо сутності законопроектів та рівнем однотайності у фракції під час голосування за ці законопроекти, підтвердилась. Оскільки найменш підтримуваними для обох скликань є саме ті законопроекти, що стосувались початку реформ та докорінних змін у такій сфері як бізнес-середовище. Найбільш підтримуваними законопроектами VIII скликанням ті, які стосувались державного врядування, а IX скликанням теж державного врядування і монетарної сфери.

Використання теорії графів дозволяє чітко визначити неформальні зв'язки всередині фракцій та депутатських груп, тож нам вдалось на основі результатів поіменних голосувань встановити та візуалізувати ці мережі співпраці. Для великих за чисельністю фракцій зростає і число внутрішніх груп всередині фракції. Наприклад, для фракції VIII скликання політичної партії «Народний фронт» прослідковується наявність п'яти внутрішньо-фракційних груп, так як і для фракції IX скликання політичної партії «Слуга народу», що на практиці підтверджується відповідними голосуваннями.

Незважаючи на таку фракційну децентралізацію, показники однотайності є досить високими, як і для фракцій, де вагомою є роль лідера фракції. Зокрема, також вплив неформальних лідерів прослідковується у внутрішніх групах всередині фракцій, це підтверджується теорією графів, адже взаємодія під час голосування у неформального лідера з представниками такої групи є досить сумісно. Теж варто додати, що високі показники однотайності є властивими для тих фракцій українського парламенту, де наставник як фракції так і неформальної мережі зв'язків всередині є той самий народний депутат. Наприклад, у фракції політичної партії «Батьківщина», внутрішня мережа зв'язків сконцентрована навколо лідерки фракції – Ю.Тимошенко, такою ж є тенденція для фракції політичної партії «РПЛ» у VIII скликанні та фракції політичної партії «Європейська солідарність» у нинішньому скликанні. Тож,

наша гіпотеза щодо децентралізованості фракції підтвердилась лише частково, а щодо впливу неформальних лідерів повністю, нам саме вдалось з'ясувати, що набагато злягодженіше голосуватимуть фракції, де лідер окрім ролі неформального є і формальним. Показник згоди для позафракційних, серед яких такий наставник є відсутнім, завжди є досить низьким, це підтвердилось на прикладі як VIII так і вибраних голосуваннях IX скликання.

Наша гіпотеза щодо наявності спільних інтересів та їх впливу на голосування за реформістські законопроекти теж підтвердилась. З використанням теорії графів нам вдалось визначити ці зв'язки між парламентарями та визначити на основі чого вони базуються. Якщо спільними інтересами є бізнес-інтереси, то фракція чи депутатська група голосуватимуть, не підтримуючи законопроекти, реформістського змісту. Найяскравіше це підтверджується прикладом фракції політичної партії – «Опозиційна платформа – За життя», попри децентралізованість цієї фракції, бізнес-зв'язки додатково визначають значну непідтримку процесу реформування. Також найменш одностайно голосували за таким же принципом і депутатські групи VIII скликання.

Отже, чимало чинників мають вплив на одностайність під час голосування за реформістські законопроекти, найбільший вплив здійснюють такі фактори, які стосуються безпосередньо характеристик народних депутатів – а саме їх вік, наявність попереднього політичного досвіду, не причетність до фінансово-промислових груп та приналежність до фракції, форма лідерства у фракції (формальна/неформальна). Окрім того, впливають і такі чинники як сутність законопроектів, які приймають та наявність спільних інтересів у парламентарів.

Список використаних джерел та літератури

1. Бондаренко А. ВРУ як соціальна мережа. *Тексти.org.ua*. URL : https://texty.org.ua/articles/32443/Verkhovna_Rada_jak_socialna_merezha_nespodivani_zvjazk-y-32443/ (Дата звернення 14.05.2021)
2. Відродження з Хомутиніком і без. *Українська Правда*. URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2017/09/22/7155980/> (Дата звернення 15.10.2021)
3. Індекс моніторингу реформ. *Voximore. VoxUkraine*. URL : http://imorevox.org/list_ex2_ukr.php (Дата звернення 15.05.2021)
4. ККД депутата: як оцінити внесок кожного обранця у підтримку реформ. *VoxUkraine*. URL : <https://voxukraine.org/ipr/index.html?filter=all> (Дата звернення 15.05.2021)
5. Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014). Чернівці: Книга - XXI, 2016. 277 с.
6. Опозиційний блок. Чи тоне рятівне коло екс-регіоналів? *ЧЕСНО*. URL : <https://www.chesno.org/t/87/oppositionblock.html> (Дата звернення 2.10.2021)
7. Привид «групи Коломойського» : хто намагається хитати човен монокоаліції? *Чесно*. URL : <https://www.chesno.org/post/3687/> (Дата звернення 16.10.2021)
8. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про прокуратуру" щодо забезпечення прозорості в організації діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з метою виконання рекомендацій Міжнародного валютного фонду. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58148 (Дата звернення 1.05.2021)
9. П'ять стовпів «Народного фронту». *Українська Правда*. URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/11/1/7125375/> (Дата звернення 2.10.2021)
10. Рентген бізнес-інтересів кандидатів від «Європейської солідарності». *Mind X-Ray*. URL : <https://mind.ua/publications/20199782-mind-x-ray-rentgen-biznes-interesiv-kandidativ-vid-evropejskoyi-solidarnosti> (Дата звернення 18.10.2021)
11. Рентген бізнес-інтересів кандидатів від «ОПЗЖ». *Mind X-Ray*. URL : <https://mind.ua/publications/20199675-mind-x-ray-rentgen-biznes-interesiv-kandidativ-vid-opozicijnoyi-platformi-za-zhittya-ch-2> (Дата звернення 18.10.2021)
12. Савчук А. Яка фракція парламенту найбільш консолідована? *ОПОРА*. 2018. URL : <https://rada.oporua.org/analitika/zviti/19791-yaka-fraktsiia-parlamentu-naibilsh-konsolidovana> (Дата звернення : 17.05.2021)

13. Саліженко О. Привид "групи Коломойського": хто намагається хитати човен монокоаліції . *ЧЕСНО*. URL : <https://www.chesno.org/post/3687/> (Дата звернення 15.05.2021)
14. Скільки депутатів Коломойського залишилось у «Слuzі народу»? *Українська Правда*. URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/03/4/7285446/> (Дата звернення 16.10.2021)
15. Організовані партійні групи. Самотня Самопоміч. *Українська Правда*. URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/11/22/7127578/> (Дата звернення 15.10.2021)
16. Організовані партійні групи. Хто насправді керує БПП. *Українська правда*. URL : <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/10/19/7124153/> (Дата звернення 2.10.2021)
17. Опозиційний блок. Чи тоне рятувнє коло екс-регіоналів? *ЧЕСНО*. URL : <https://www.chesno.org/t/87/oppositionblock.html> (Дата звернення 2.10.2021)
18. Лебедюк В. Мацієвський Ю. Як писати наукові роботи з політології? *Видавництво Національного університету «Острозька академія»*. 2015. 148 с.
19. Attina F. The Voting Behaviour of the European Parliament Members and the Problem of Europarties. *European Journal of Political Research*. 2006 №18 P. 557-579
20. Born R., Nevinson C. The “Agreement Level”. Measure and the Rice Index. *American Journal of Political Science*. 1976. P. 617-624.
21. Bowler S., Farrel D., Katz R. Party Discipline and Parliamentary Government. *European Consortium for Political Research*. 1998 P. 291
22. Carey J. Competing Principals, Political Institutions, and Party Unity in Legislative Voting. *American Journal of Political Science*. 2007. Vol.51, №1. P. 92-107
23. Cicchi L. The Logic of Voting Behaviour in the European Parliament: New Insights on Party Group Membership. *Institute for Advanced Studies*. 2013. Vol 1. №2. 172 p.
24. Clark M. A lack of party can have a significant negative effect on the electoral success of European parties. *The London school of Economics and Political science*. 2013. URL : <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2013/08/15/a-lack-of-party-unity-can-have-a-significant-negative-effect-on-the-electoral-success-of-european-parties/> (Last accessed 16.05.2020)
25. Close C., Nunez L. At the root of parliamentary party cohesion: the role of intraparty heterogeneity and party ideology. *Centre d'étude de la vie politique (CEVIPOL)*. 2016. №1. P.2-36
26. Epstein L. A Comparative Study of Canadian Parties. *The American Political Science Review*. Vol.58, №1, P. 46-59.

27. Frank L., R Wiste. Cohesion in the French National Assembly: 1958-1973. *Legislative Studies Quarterly*. 1986. №4. P. 467-490
28. Godbout J., Hoyland B. Unity is Diversity? *University of Colorado Boulder*. 2015. P. 1-17.
29. Hazan R. Does Cohesion Equal Discipline? *The Journal of Legislative Studies*. 2006. №2. P. 1-13.
30. Hix, S., Noury A., Roland, G. Power to the Parties: Cohesion and Competition in the European Parliament, 1979–2001. *British Journal of Political Science*. 2005. P.209–234
31. Iwaniuk O. Praktyki społeczne elit politycznych na Ukrainie w latach 2002-2016 w świetle teorii praktyk Pierre’a Bourdieu. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2020. 313 s.
32. Miller R. Graph-Theoretical Approaches to the Theory of Voting. *American Journal of Political Science*. 1977. Vol 21. №4. P.769-803
33. Özbudun E. Party cohesion in western democracies. *Sage Publication*. 1970. 388 p.
34. Podsumowanie siódmej kadencji Parlamentu Europejskiego (2009-2014). *Centrum Analiz*. 2015. 512 p.
35. Rahat G. Determinants of Cohesion. Evidence from the Case of the Israeli Parliament. *Parliamentary Affairs*. 2007. №2.
36. Sieberer U. Party Unity in parliamentary Democracies : A Comparative Analysis. *The Journal of Legislative Studies*. 2006. №12 P.150-178.
37. Sokołowski J. “Spójność, zgodność i dyscyplina ugrupowań parlamentarnych”, *Politeja*. 2014. № 32. S 45-62.
38. Toisek P. Funkcjonowanie grup politycznych w Parlamencie Europejskim (analiza ilościowa). *Studia Europejskie*. 2020. S.91-106.

ДОДАТКИ

Додаток А

Прогнозовані результати регресійної моделі (для VIII скликання)

Observed and Predicted Frequencies									
вік					Frequency			Percentage	
					Observed	Predicted	Pearson Residual	Observed	Predicted
18-39	без політичного досвіду	не є неформальним лідером	не фракційний	за	144	168,861	-5,410	74,6%	87,5%
				проти	27	12,962	4,037	14,0%	6,7%
				утримався	22	11,178	3,335	11,4%	5,8%
			фракційний	за	1062	1047,088	2,435	97,8%	96,4%
				проти	4	15,211	-2,895	,4%	1,4%
				утримався	20	23,701	-,769	1,8%	2,2%
		формальний лідер	фракційний	за	78	74,355	1,955	100,0%	95,3%
				проти	0	1,810	-1,361	0,0%	2,3%
				утримався	0	1,835	-1,371	0,0%	2,4%
	має політичний досвід	не є неформальним лідером	не фракційний	за	38	42,855	-1,962	76,0%	85,7%
				проти	8	3,647	2,368	16,0%	7,3%
				утримався	4	3,499	,278	8,0%	7,0%
			фракційний	за	144	132,842	3,478	100,0%	92,3%
				проти	0	5,371	-2,362	0,0%	3,7%
				утримався	0	5,787	-2,456	0,0%	4,0%

Джерело : складено автором на основі результатів регресійної моделі

Додаток Б

Прогнозовані результати регресійної моделі (для VIII скликання)

39-60	без політичного досвіду	не є неформальним лідером	не фракційний	за	809	790,675	1,768	88,4%	86,4%
				проти	39	49,936	-1,592	4,3%	5,5%
				утримався	67	74,389	-,894	7,3%	8,1%
			фракційний	за	8664	8736,512	-3,774	95,0%	95,8%
				проти	134	104,421	2,911	1,5%	1,1%
				утримався	324	281,068	2,601	3,6%	3,1%
		формальний лідер	фракційний	за	810	806,554	,531	95,2%	94,8%
				проти	14	16,157	-,542	1,6%	1,9%
				утримався	27	28,288	-,246	3,2%	3,3%
	має політичний досвід	не є неформальним лідером	не фракційний	за	508	497,451	1,194	86,1%	84,3%
				проти	27	34,827	-1,367	4,6%	5,9%
				утримався	55	57,722	-,377	9,3%	9,8%
			фракційний	за	3840	3835,889	,225	91,4%	91,3%
				проти	132	127,602	,395	3,1%	3,0%
				утримався	229	237,509	-,568	5,5%	5,7%
		формальний лідер	фракційний	за	629	592,919	4,473	94,4%	89,0%
				проти	20	33,058	-2,330	3,0%	5,0%
				утримався	17	40,023	-3,754	2,6%	6,0%

Джерело : складено автором на основі результатів регресійної моделі

Додаток В

Прогнозовані результати регресійної моделі (для VIII скликання)

60 і більше	без політичного досвіду	не є неформальним лідером	не фракційний	за	75	68,464	1,944	91,5%	83,5%
				проти	3	6,103	-1,305	3,7%	7,4%
				утримався	4	7,433	-1,320	4,9%	9,1%
			фракційний	за	1912	1861,492	5,172	97,5%	94,9%
				проти	17	31,401	-2,591	,9%	1,6%
				утримався	33	69,107	-4,422	1,7%	3,5%
	має політичний досвід	не є неформальним лідером	не фракційний	за	30	35,694	-2,193	68,2%	81,1%
				проти	7	3,527	1,928	15,9%	8,0%
				утримався	7	4,779	1,076	15,9%	10,9%
			фракційний	за	1291	1299,178	-,697	88,9%	89,4%
				проти	58	60,995	-,392	4,0%	4,2%
				утримався	104	92,827	1,199	7,2%	6,4%
		формальний лідер	фракційний	за	109	152,172	-9,512	61,9%	86,5%
				проти	29	11,974	5,097	16,5%	6,8%
				утримався	38	11,853	7,864	21,6%	6,7%

Джерело : складено автором на основі результатів регресійної моделі

Додаток Г

Прогнозовані результати регресійної моделі (для IX скликання)

Observed and Predicted Frequencies											
вік							Frequency			Percentage	
							Observed	Predicted	Pearson Residual	Observed	Predicted
18-39	не належить до ФПГ	без політичного досвіду	не є неформальним лідером	партійний	не фракційний	за	66	68,419	-,799	83,5%	86,6%
						проти	1	1,010	-,010	1,3%	1,3%
						утримався	12	9,570	,838	15,2%	12,1%
					фракційний	за	2586	2576,638	,931	96,4%	96,1%
						проти	19	16,847	,526	,7%	,6%
						утримався	77	88,515	-1,245	2,9%	3,3%
			формальний лідер	партійний	фракційний	за	91	88,421	1,126	96,8%	94,1%
						проти	0	1,122	-1,066	0,0%	1,2%
						утримався	3	4,457	-,707	3,2%	4,7%
	належить до ФПГ	має політичний досвід	не є неформальним лідером	партійний	фракційний	за	33	47,850	-4,624	54,1%	78,4%
						проти	4	1,437	2,164	6,6%	2,4%
						утримався	24	11,713	3,994	39,3%	19,2%
			не є неформальним лідером	партійний	фракційний	за	637	632,913	1,101	98,5%	97,8%
						проти	0	2,313	-1,524	0,0%	,4%
						утримався	10	11,774	-,522	1,5%	1,8%
				партійний	фракційний	за	76	76,374	-,234	96,2%	96,7%
						проти	0	,542	-,739	0,0%	,7%
						утримався	3	2,085	,642	3,8%	2,6%

Джерело : складено автором на основі результатів регресійної моделі

Додаток Д

Прогнозовані результати регресійної моделі (для ІХ скликання)

Вік 39-60 не належить до ФПГ	без політичного досвіду	не є неформальним лідером	не партійний	не фракційний	за	21	19,710	1,173	100,0%	93,9%
					проти	0	,000	,000	0,0%	,0%
					утримався	0	1,290	-1,173	0,0%	6,1%
			партійний	не фракційний	за	54	64,811	-2,755	63,5%	76,2%
					проти	4	2,736	,777	4,7%	3,2%
					утримався	27	17,453	2,563	31,8%	20,5%
			фракційний	фракційний	за	3203	3212,475	-,598	91,9%	92,2%
					проти	54	60,061	-,789	1,5%	1,7%
					утримався	228	212,464	1,100	6,5%	6,1%
		формальний лідер	партійний	фракційний	за	28	24,706	1,932	100,0%	88,2%
					проти	0	,897	-,962	0,0%	3,2%
					утримався	0	2,397	-1,619	0,0%	8,6%
	має політичний досвід	не є неформальним лідером	не партійний	не фракційний	за	10	7,501	1,618	90,9%	68,2%
					проти	0	,000	,000	0,0%	,0%
					утримався	1	3,499	-1,618	9,1%	31,8%
			партійний	не фракційний	за	20	9,316	4,249	69,0%	32,1%
					проти	0	1,807	-1,388	0,0%	6,2%
					утримався	9	17,877	-3,390	31,0%	61,6%
			фракційний	фракційний	за	539	530,459	,620	65,3%	64,2%
					проти	43	45,556	-,390	5,2%	5,5%
					утримався	244	249,985	-,453	29,5%	30,3%
		формальний лідер	партійний	фракційний	за	26	32,828	-1,754	42,6%	53,8%
					проти	11	5,473	2,476	18,0%	9,0%
					утримався	24	22,699	,345	39,3%	37,2%

Джерело : складено автором на основі результатів регресійної моделі

Додаток Ж

Прогнозовані результати регресійної моделі (для IX скликання)

Вік 39-60 належить до ФПГ	без політичного досвіду	не є неформальним лідером	партійний	не фракційний	за	66	59,003	2,393	95,7%	85,5%
					проти	3	1,392	1,376	4,3%	2,0%
					утримався	0	8,605	-3,135	0,0%	12,5%
				фракційний	за	880	871,672	1,341	96,5%	95,6%
					проти	13	9,109	1,296	1,4%	1,0%
					утримався	19	31,220	-2,225	2,1%	3,4%
		формальний лідер	партійний	фракційний	за	171	171,508	-,149	92,9%	93,2%
					проти	5	3,479	,823	2,7%	1,9%
					утримався	8	9,013	-,346	4,3%	4,9%
	має політичний досвід	не є неформальним лідером	не партійний	не фракційний	за	1	4,790	-3,856	16,7%	79,8%
					проти	0	,000	,000	0,0%	,0%
					утримався	5	1,210	3,856	83,3%	20,2%
			партійний	не фракційний	за	7	7,450	-,226	43,8%	46,6%
					проти	1	,808	,220	6,3%	5,0%
					утримався	8	7,742	,129	50,0%	48,4%
		формальний лідер	партійний	фракційний	за	192	201,043	-1,322	73,3%	76,7%
					проти	9	9,650	-,213	3,4%	3,7%
					утримався	61	51,307	1,509	23,3%	19,6%
			партійний	фракційний	за	64	64,730	-,161	67,4%	68,1%
					проти	4	6,032	-,855	4,2%	6,3%
					утримався	27	24,238	,650	28,4%	25,5%

Джерело : складено автором на основі результатів регресійної моделі

Додаток 3

Прогнозовані результати регресійної моделі (для IX скликання)

60 і більше	не належить до ФПГ	без політичного досвіду	не є неформальним лідером	партійний	не фракційний	за	13	17,000	-1,508	44,8%	58,6%
						проти	1	2,247	-,866	3,4%	7,7%
						утримався	15	9,753	2,062	51,7%	33,6%
					фракційний	за	30	38,352	-3,307	65,2%	83,4%
						проти	4	2,245	1,201	8,7%	4,9%
						утримався	12	5,404	3,021	26,1%	11,7%
	належить до ФПГ	має політичний досвід	не є неформальним лідером	партійний	фракційний	за	121	102,516	2,440	51,9%	44,0%
						проти	28	27,562	,089	12,0%	11,8%
						утримався	84	102,923	-2,496	36,1%	44,2%
		має політичний досвід	не є неформальним лідером	партійний	фракційний	за	33	39,553	-1,628	49,3%	59,0%
						проти	7	5,943	,454	10,4%	8,9%
						утримався	27	21,504	1,438	40,3%	32,1%
			формальний лідер	партійний	фракційний	за	21	20,580	,128	48,8%	47,9%
						проти	4	6,003	-,882	9,3%	14,0%
						утримався	18	16,417	,497	41,9%	38,2%

Джерело : складено автором на основі результатів регресійної моделі